

INRICHTINGSPLAN BOSSCHERWAARDEN

20 september 2016

Inhoud

Inleiding	3
1. de Bosscherwaarden	4
1.1 huidige situatie	4
1.2 geschiedenis	4
1.3 huidig gebruik	6
1.4 natuurwaarden	7
1.5 waterstanden en overstromingen	8
1.6 kernkwaliteiten	9
2. Maken van het Inrichtingsplan	13
2.1 Wensen en zorgen geïnventariseerd	13
2.2 Klankbordgroep, projectgroep en stuurgroep	14
2.3 Van wensenlijst naar drie schetsen	14
2.4 Een Inrichtingsplan gemaakt	15
3. Beleidscontext voor de herinrichting	16
3.1 Gemeente Wijk bij Duurstede	16
3.2 Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	19
3.3 Provincie Utrecht	20
3.4 Rijkswaterstaat	23
3.5 Ministerie van Economische Zaken	24
4. Uitgangspunten	26
4.1 Wensen voor de eindinrichting	26
4.2 Drie inrichtingsschetsen	28
5. Inrichtingsplan	32
5.1 Eerste concept	32
5.2 Het Inrichtingsplan	33
5.3 Toelichting op het Inrichtingsplan	34
5.4 Rivierkundige berekeningen	39
6. Verdere proces	42
7. Literatuur	43

Bijlage 1 – Wensen voor de eindinrichting.....	44
Bijlage 2 – Inrichtingsplan	47
Bijlage 3 – Vegetatiekaart	48

Inleiding

Bosscherwaarden BV is een bedrijf dat gebieden herinricht tot toegankelijke natuur, door middel van zandwinning en opslag van baggerspecie. Dit gebeurt innovatief en duurzaam, met oog voor de omgeving. Bosscherwaarden BV wil de uiterwaard Bosscherwaarden samen met de gemeente Wijk bij Duurstede en andere partijen herontwikkelen tot toegankelijke en aantrekkelijke riviernatuur.

Dit initiatief is een deeluitwerking van de visie Rivierfront van gemeente Wijk bij Duurstede en kan een aanzienlijke bijdrage leveren aan realisatie van de afspraken die in 2011 in het Akkoord van Utrecht door o.a. provincie, LTO Noord en terreinbeherende natuurorganisaties zijn gemaakt over onder meer de realisatie van 3000 hectare Groene Contour. In dit Inrichtingsplan staat beschreven hoe de uiterwaard Bosscherwaarden eruit kan gaan zien na de privaot gefinancierde ontwikkeling.

De inzet is om van het gebied een visitekaartje te maken voor de initiatiefnemer en voor de gemeente. Bosscherwaarden BV werkt daarom transparant en betreft de omgeving al vanaf een vroeg stadium actief bij het planproces. Dit wijkt af van hoe dergelijke projecten in de meeste gevallen worden uitgevoerd; omwonenden worden dan pas geïnformeerd op het moment dat een groot aantal besluiten al is genomen.

Bosscherwaarden BV heeft voor een interactieve aanpak gekozen. Omwonenden, belanghebbenden en andere geïnteresseerden zijn vanaf 2014 uitgenodigd voor verschillende informatiebijeenkomsten en denken mee over de uiteindelijke inrichting. De initiatiefnemer vindt dat daarmee uiteindelijk een beter en passender plan gemaakt kan worden. Dat betekent overigens niet dat iedereen die op informatiebijeenkomsten komt of in de klankbordgroep zit vóór het project is, integendeel. Bosscherwaarden BV is zich hiervan goed bewust en waardeert het dat tegenstanders er voor kiezen om de communicatie open te houden en hun ideeën in te brengen. Daarom spreken de auteurs op deze plaats een speciaal woord van dank uit aan alle personen die hebben bijgedragen aan dit planproces. Het Inrichtingsplan is als gevolg van alle inbreng beter doordacht.

Het Inrichtingsplan wordt in de MER gebruikt om verdergaand onderzoek te doen naar effecten op bodem en water, landschap, natuur, leefbaarheid en veiligheid. Dit gebeurt door Ingenieursbureaus Arcadis BV en Royal HaskoningDHV BV/Rob Speets. En er wordt ingegaan op het toekomstige beheer. Het Inrichtingsplan wordt vervolgens samen met het Uitvoeringsplan (voorbereid door Arcadis) verder uitgewerkt zodra de resultaten van de MER bekend zijn. Het definitieve Inrichtingsplan zal in 2016 gereed zijn voor het traject van besluitvorming.

Bureau Stroming BV (eindredactie Inrichtingsplan)

Gijs van Waning

Jan Willem van Waning

(opdrachtgever en directie van Bosscherwaarden BV)

1. de Bosscherwaarden

1.1 huidige situatie

In dit hoofdstuk wordt de situatie van nu en het verleden kort beschreven. Er wordt in gegaan op de natuurwaarden, de invloed van de rivier en de ruimtelijke kenmerken.

Het plangebied is circa 130 hectare groot en ligt in de uiterwaarden van de Lek in de gemeente Wijk bij Duurstede. Het wordt begrensd door de Lekdijk-west en het Amsterdam-Rijnkanaal, aan de westkant grenst het aan de Moersbergse waard.

Het gebied is overwegend particulier bezit, daarnaast zijn Staatsbosbeheer en Het Utrechts Landschap eigenaar van een aantal percelen (samen circa 32 hectare). Circa 87 ha is agrarisch in gebruik, er liggen enkele percelen natuur en twee ontzandingsplassen (9 ha). De steenfabriek Bosscherwaarden fungeert als oriëntatiepunt, op het hooggelegen terrein staan tevens enkele woningen, het geheel wordt ontsloten met een smalle toegangsweg.

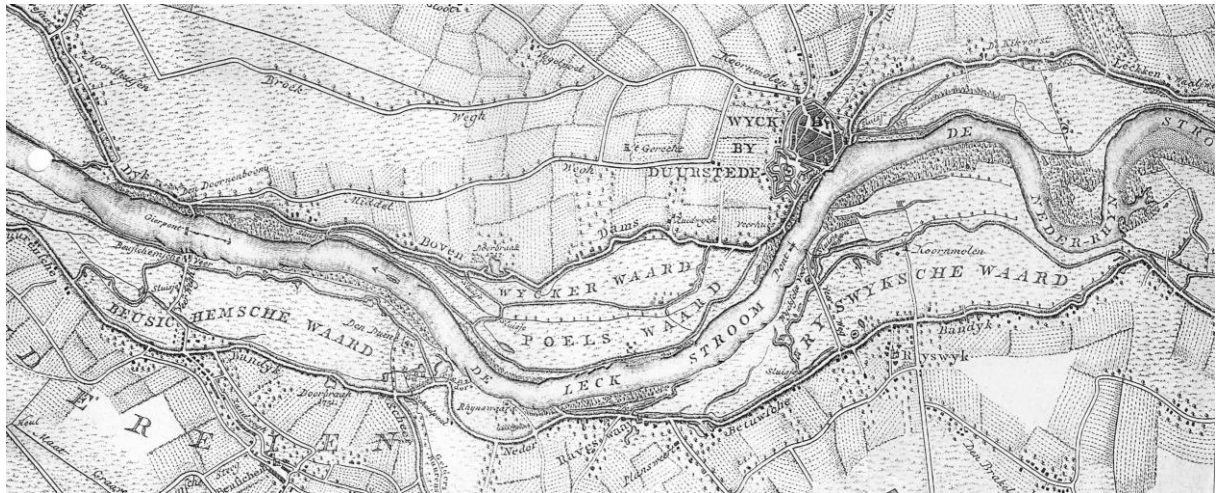
Satellietbeeld van de Bosscherwaard (bron: Google earth) in 2005

1.2 geschiedenis

De Bosscherwaarden is geen maagdelijk landschap meer, maar in het verleden intensief gebruikt voor de winning van klei voor de keramische industrie en voor dijkenbouw. Het terrein is nadien weer geschikt gemaakt voor landbouwkundig gebruik, waarbij ook zand en baggerspecie is gebruikt. Er is in de zeventiger jaren ook zand gewonnen, waarna de 18 meter diepe gaten zijn opgevuld met verontreinigde baggerspecie. De baggerdepots zijn in het verleden niet geïsoleerd. Isolatie is tegenwoordig vereist bij toepassing van verontreinigde specie. Een aantal percelen aan de oostkant van de uiterwaard is onvergraven.

De omgeving van de Bosscherwaarden veranderde flink mee. In de dertiger jaren van de vorige eeuw is de Bosscherwaarden doorsneden door het Amsterdam-Rijnkanaal. Daarvóór werd in de 19^e eeuw

de rivier stroomopwaarts van Wijk bij Duurstede verlegd, om de bochten af te snijden. Het overstromingsgebied van de rivier werd door bedijking vanaf de Middeleeuwen beperkt tot de ruimte tussen de rivier en dijk; het gebied dat we nu de uiterwaarden noemen. De bedijking is na 1122 op gang gekomen, dit is af te leiden uit het feit dat langs de Kromme Rijn de dijken ontbreken. De Rijn was tot 1707 zelfs de belangrijkste tak van de Nederlandse Rijndelta.

Wijk bij Duurstede rond 1800, met oude meanderbochten met blote zanden en oobossen stroomopwaarts van de stad en met de Wijcker waard en Poels Waard ter hoogte van de tegenwoordige Bosscherwaarden. Fragment van de kaart van de Nederrijn en de Leckstroom, door J. Engelman en F.W. Conrad, omstreeks 1789-1793

Tot de jaren '60 van de vorige eeuw was de Nederrijn een vrij afstromende zandrivier. Er was sprake van een slingerende loop met zandbanken in de binnenbochten. Slechts plaatselijk lagen kleine eilanden en zandplaten die omringd waren door korte nevengeulen. De Nederrijn was hier relatief makkelijk te kanaliseren en al ruim voor de grote normalisatiewerken vanaf 1850 waren alle eilanden en veel zandbanken uit de rivier verdwenen. Door de normalisatie werd de loop van de rivier vastgelegd. Doorgaans werden zandbanken en eilanden door langsdammen en kribben met het land verbonden om zo opzanding en verlanding van geulen erachter te versnellen. Op sommige plaatsen bleven restanten van oude geulen zichtbaar. Op oude kaarten van de 19^e eeuw is ook in de Bosscherwaarden zo'n oude restgeul te zien.

Door de jaarlijkse overstromingen van de rivier is er in de uiterwaarden eeuwenlang zand en klei afgezet, met als gevolg dat de uiterwaarden gaandeweg ophoogden. Dit werd door de rivierwerken en de aanleg van zomerkaden versterkt. Door de aanwezigheid van deze klei in de ondergrond vond in de uiterwaard, net als op vele andere plekken in het rivierengebied, vanaf het eind van de 19^e eeuw kleiwinning plaats en werden er steenfabrieken gevestigd. Kenmerkend voor de Rijn is dat relatief veel uiterwaarden al vroeg met zomerkades werden omgeven, waardoor de overstromingsfrequentie afnam. De zomerkades liggen vaak dicht op de rivier waardoor ze ook nu nog interfereren met processen van zandafzetting en oeverwalvorming. Ook in de Bosscherwaarden is al in de 19^e eeuw een zomerkade zichtbaar.

Topografische kaart (samengestelde bladen) rond 1900 (toen nog polder Bosswaard geheten)

De meeste uiterwaarden bestaan uit grasland (weidegrond) en dat is ook in de Bosserwaarden lang het geval geweest. Als landbouwgrond zijn deze vooral geschikt voor extensief gebruik omdat de rivierstanden grillig zijn, al zijn het hoogproductieve gronden.

Tussen 1958 en 1970 werden de stuwen van Driel, Amerongen en Hagestein gebouwd met als doel de afvoerdeling tussen de IJssel en de Nederrijn te kunnen regelen en tegelijkertijd de Nederrijn bevaarbaar te houden. Sindsdien kent de Rijn/Lek hier een stabiel stuwpeil van ongeveer 3 m+NAP.

1.3 huidig gebruik

Op de steenfabrieksterp staan enkele vernieuwde woningen, die in het verleden verbonden waren met de steenfabricage en deels vrij uitzicht hebben over het landschap en de rivier. De steenfabriek zelf is van het inmiddels relatief zeldzame intacte type ringoven, met bijgebouwen, hijskraan, tasveld en kleiberging en is in de afgelopen jaren ingrijpend gerestaureerd met steun vanuit de provincie Utrecht. Momenteel is het in gebruik als informatiecentrum en gedeeltelijk in gebruik voor kleinschalige festiviteiten. Er ligt in de rivier een aanlegplaats voor boten, die vooral door eigenaar Het Utrechts Landschap wordt gebruikt.

De uiterwaard zelf is na een lange periode van ontgrondingen en hercultivering in gebruik bij de agrarische sector, voor beweiding, hooiwinning en maisteelt. De uiterwaard is omgeven door een gereguleerde¹ zomerkade. Enkele percelen worden als natuurgebied beheerd. Het gebied is recreatief nagenoeg niet toegankelijk, behoudens het steenfabrieksterrein. Er ligt een verhard ontsluitingspad langs de dijk bij het A.R.-Kanaal.

Qua eigendomssituatie is het overgrote deel van één eigenaar, de voormalige steenfabrikant. Natuurorganisaties bezitten een aantal verspreide percelen, en er is een aantal eigenaren met losse percelen. Een aantal eigenaren verhuurt grond aan gebruikers. Dat gebeurt van jaar tot jaar aan een wisselend aantal gebruikers (zo'n 5-10). Bosserwaarden BV maakt met de eigenaren afspraken over de verwerving en gebruik. De uiterwaard bevat 87 hectare cultuurgrond, dit komt overeen met

¹ De zomerkade staat in de legger van het waterschap

3% van het areaal in de gemeente Wijk bij Duurstede. Het gebied is vooral van belang voor de ruwvoerwinning (circa 50% gras, 50% mais) en voor nabeweiding. De gebruikers komen alle uit de omgeving, er is geen sprake van een boerderij met huispercelen. Van groot belang daarnaast is de landbouw achter de dijk, hier vindt overwegend fruitteelt plaats.

Huidige eigendomssituatie (geanonimiseerd).

1.4 natuurwaarden

In 2013 en 2014 heeft Arcadis onderzoek gedaan naar het huidige voorkomen van beschermde planten en dieren in de Bosscherwaarden. Er zijn geen strikt beschermde² planten aangetroffen. Wel is in de zuidplas de licht beschermde Zwanenbloem gevonden, en verder in het gebied de eveneens licht beschermde Breedbladige wespenorchis. Kranswieren zijn gesignaleerd in de zandplassen, dit duidt op een goede waterkwaliteit.

Rondom beide plassen zijn sporen van Bevers aangetroffen. De burcht en het belangrijkste foerageergebied liggen in de noordelijke plas. Het is mogelijk dat rond de plassen Waterspitsmuizen voorkomen, hoewel er bij onderzoek geen sporen zijn gevonden. Voor de zekerheid is door Tabak Advies Ecologie gericht vervolgonderzoek gedaan en ook daarbij zijn geen Waterspitsmuizen gevonden. Wel aanwezig zijn Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger en Meervleermuis. De verblijfplaatsen van de eerste twee soorten liggen op het terrein van de steenfabriek. Alle drie soorten gebruiken de plassen als foerageergebied, maar deze zijn niet essentieel omdat er voldoende alternatieven zijn in de directe omgeving. De meest streng beschermde vogels in het gebied zijn twee broedparen van de Buizerd. IJsvogel en Oeverwaluw broeden mogelijk in het gebied, in een deel waar geen werkzaamheden zullen plaatsvinden (langs de Lekoever bij de

² 'Strikt beschermde soorten' zijn de soorten die staan op tabel 2 en tabel 3 van de Flora- en faunawet.

steenfabriek en langs de zuidoever van de plas). Het gebied is aantrekkelijk voor overwinterende ganzen.

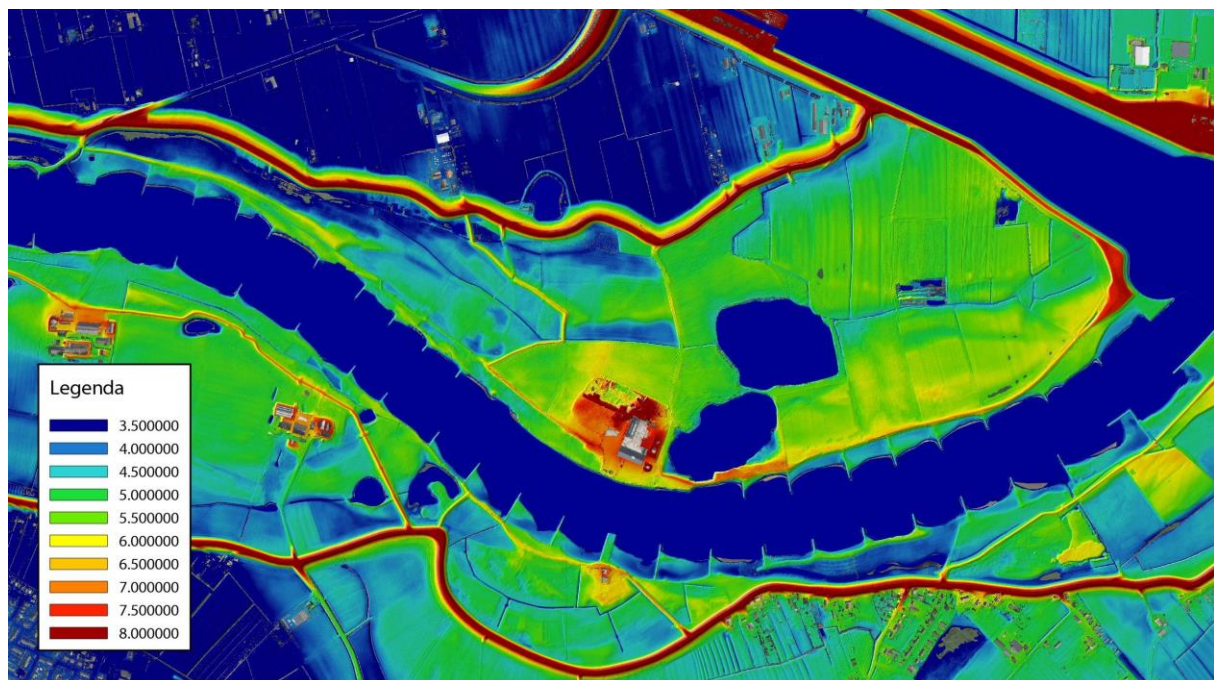
Streng beschermde amfibieën zijn door Arcadis niet aangetroffen, maar Rugstreeppad en Kamsalamander zijn in eerdere jaren wel gevonden. Het voorkomen van Poelkikkers kon niet worden uitgesloten. Vervolgonderzoek door Tabak Advies Ecologie (2014) heeft aangetoond dat de Kamsalamander in lage dichtheden voorkomt in de twee plasjes onderaan de Lekdijk. Poelkikkers komen voor in het meest westelijke deel van het onderzoeksgebied. In de zuidelijke plas komt een grote populatie van de streng beschermde Bittervoorn voor.

Op de winterdijk, die overigens buiten het projectgebied valt, is een groot aantal bedreigde planten aangetroffen (Henny Olthof, florawerkgroep van de Vereniging Natuur en Milieu van Wijk bij Duurstede, per mail op 1 mei 2016; zie ook 5.3).

De belangrijkste huidige natuurwaarden worden dus gevonden rond de plassen (m.n. de zuidelijke plas), het terrein van de steenfabriek en enkele plasjes onderaan de Lekdijk. Na herinrichting krijgt het gebied - na toevoeging aan de EHS - de gebruikelijke (wettelijke) bescherming. De natuurwaarden zullen a.g.v. de herinrichting naar verwachting flink toenemen.

1.5 waterstanden en overstromingen

De Nederrijn en Lek voert bij laag water, als de stuwen in werking zijn, slechts mondjesmaat water naar zee, 25 m³ per seconde. Bij hogere afvoeren loopt het debiet snel op, waarbij vanaf een Bovenrijn afvoer³ van 1.420 m³/s de stuwen geleidelijk geheven worden (43% van de tijd) en bij Bovenrijn 2200 m³/s sprake is van een vrij afstromende rivier (35% van de tijd, gemiddeld 60 dagen per jaar). Bron: Natuurontwikkeling in de Amerongse Bovenpolder, Bureau Strooming BV in opdracht van provincie Utrecht 1994).

Rivierkaart huidige situatie met hoogteligging in m + NAP

In de huidige situatie overstroomt de Bosscherwaarden gemiddeld eens in de 2 jaren. De laatste keer

³ Bovenrijn afvoer is de gemeten rivierafvoer vanuit Duitsland, vóór de splitsing in Waal en Pannerdensch Kanaal.

was 2011, de stand op de Lek was toen NAP +4,80 m. Hoe vaak dat gebeurt in de nieuwe situatie, hangt af van de nieuwe inrichting. Als de zomerkade in tact zou blijven, en even hoog, zal de uiterwaard even vaak overstroomd als nu. Als er een nevengeul in de uiterwaard komt, dan komt hoog water vaker de uiterwaard binnen, maar zal ook sneller uitstromen. De toegangsweg (ligt op NAP +5,50) zal gemiddeld 2 á 3 dagen per jaar onder water staan. De uiterwaard zal lang niet altijd helemaal overstroomd.

Luchtfoto Bosscherwaarden, 21 februari 1945, RAF

1.6 kernkwaliteiten

De Lek begint bij de sluis aan de oostkant van Wijk bij Duurstede (rivierkilometer 928) en voert voorbij Schoonhoven naar de aansluiting met de Nieuwe Maas en Noord bij Krimpen aan de Lek (rkm 989). De Nederrijn Lek stroomt vanaf Amerongen een open landschap in, met smalle oeverwallen en uitgestrekte kommen en veenweidegebieden. Hier begint ook de lintbebouwing, op een smalle

oeverwal langs de dijk. De rivier kent hierdoor verstedelijkte randen die sterk gericht zijn op het water.

Luchtfoto Bosscherwaarden, vanuit oostpunt (foto Dirk Oomen, Stroming)

Kernkwaliteiten

Langs de Nederrijn en Lek is als gevolg van de heersende landschapvormende processen en van het menselijk gebruik een karaktervol en herkenbaar rivierlandschap ontstaan. De essentie van dit landschap ligt besloten in de kernkwaliteiten: die aspecten van het riviersysteem die hoog gewaardeerd worden, en vaak worden gebruikt bij inrichtingsprojecten.

De hieronder beschreven kernkwaliteiten zijn afgeleid van de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit die de provincie Gelderland in samenwerking met o.a. provincie Utrecht voor de Rijntakken heeft opgesteld in 2009. Er is een onderverdeling gehanteerd naar:

1. **Het natuurlandschap.** De verstilde Rijn: De Rijn is een rustige, verstilde rivier geworden. Dit komt door verschuivingen in de waterafvoer tussen de verschillende Rijntakken. Ingrepen van mensen hebben dit proces gereguleerd en de dynamiek van het water verkleind. De stuwen zijn hiervan het symbool. Door haar ligging langs de stuwwal is de natuurlijke diversiteit langs de Rijn groot.
2. **Het cultuurlandschap.** De romantische Rijn: Het reliëf en de rivier hebben bijzondere landschappen laten ontstaan, met overgangen van bos naar weiland, landgoederen en oude dorpen en steden. Veel historische kwaliteiten zijn bewaard gebleven, waardoor het rivierenlandschap romantisch aandoet.
3. **De netwerken.** De levendige Rijnroutes: Langs de Rijn en de Lek is de kleine schaal van infrastructuur opvallend, met een groot aantal veerpontjes. Er ontbreekt een dominante gebruiker in het vaarverkeer en er is relatief veel recreatieve scheepvaart.

4. **De ruimtelijke beleving.** Het rivierpanorama: De Rijn is de rivier van de vergezichten vanaf de stuwwal over het rivierenland, maar ook omgekeerd van de rivier naar de stuwwal. Ten Westen van Amerongen is de stuwwal uit beeld maar is er vanaf de dijken uitgestrekt zicht over de rivier en de kommen.

De kwaliteit die samenhangt met het **natuurlandschap** is de unieke natuur aan de flank van de stuwwal. Dit leidt tot voor Nederland unieke natuurkwaliteiten. Nergens anders in het rivierengebied is het contact tussen de rivier en de uitgestrekte bossen en beschutte flanken van de stuwwallen zo langdurig en direct. Op veel plekken, waaronder in de Bosscherwaarden, zijn de bossen verdwenen. Wel komen ze in een aantal gebieden weer terug.

Door de stuwen is de Nederrijn en Lek niet meer de dynamische rivier die ze ooit was. Doordat de rivierdynamiek geringer is ontbreken hier de typische levensgemeenschappen die afhankelijk zijn van permanent stromend water. Vanwege de stuwen is een gunstige situatie ontstaan voor riet-, zegge- en biesenmoerassen. Daarnaast leidt de nabijheid van de stuwwallen tot waardevolle gradiënten op de noordoever van de Rijn: tussen droge en natte terreinen, tussen hoog en laag en tussen voedselarme en voedselrijke bodems.

Belangrijke kernkwaliteiten van het **cultuurlandschap** zijn de heldere en leesbare landschapstypen langs de rivier en het doorgaande dijklint. Het riviergedeelte waarin de Bosscherwaarden valt wordt de “Stichtse Rijn en Lek” genoemd. In de landschapstypen parallel aan de rivier is de opbouw van het rivierenland goed afleesbaar. De uiterwaard, stuwwal, dijk, oeverwal en kom vormen duidelijke patronen. De historische verschuivingen van de dijk vertellen samen met de rivier een boeiend verhaal over het rivierenlandschap. De dijk is bovendien de cruciale belevingslijn: van daaruit wordt het rivierenlandschap het meest bekeken.

De Bosscherwaarden liggen enkele kilometers stroomafwaarts van de stuwen bij Amerongen (voorjaar 2014)

Eén van de kernkwaliteit die hoort bij de Stichtse Rijn en Lek als **netwerk** is 'de beteugelde rivier'. De complexen van stuwen en schutsluizen zijn markante architectonische kunstwerken in het landschap. De stuwen hebben bovendien grote invloed op de waterstanden in de Rijn en daarmee op het rustige karakter van de rivier en de bijbehorende natuurwaarden. Een andere belangrijke kernkwaliteit in de Nederrijn is die van de steenfabrieken en de kleinschalige bedrijvigheid. Ook in de Ingensche waarde heeft in het verleden kleinschalige kleiwinning plaatsgevonden. Echter, later heeft deze kleinschaligheid plaats gemaakt voor grootschalige zandwinning waardoor veel van de kwaliteiten verloren zijn gegaan.

Het Beusichemse veer, hoewel vooral gebruikt voor woonwerkverkeer, maakt onderdeel uit van de derde kernkwaliteit: De plezier-rivier. Het netwerk aan verbindingen over en langs de Rijn bepalen het rustieke en kleinschalige karakter van de Rijn.

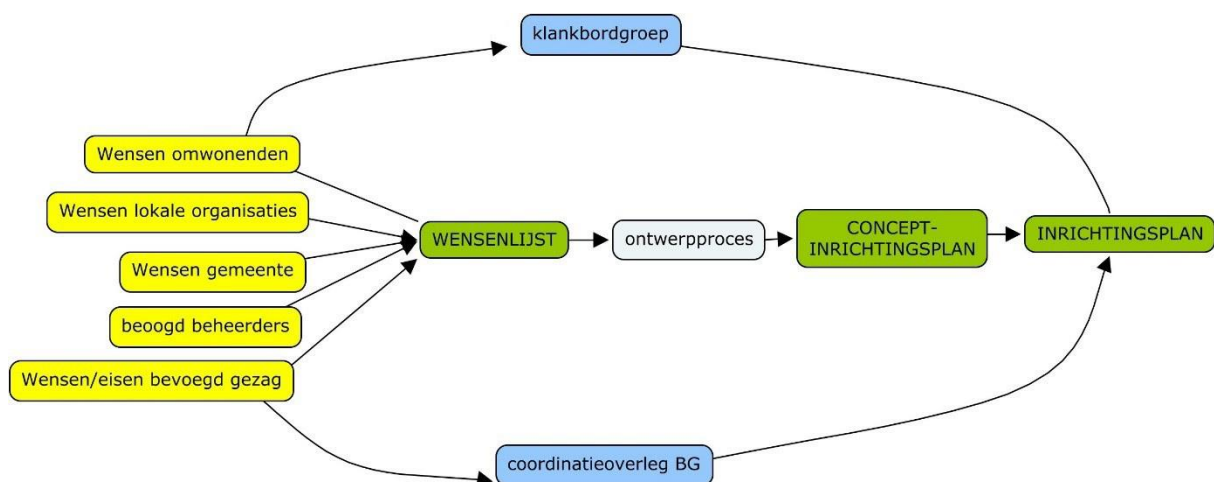
De genoemde kernkwaliteiten zijn een aanzet voor de in de handreiking aanbevolen ontwerpprincipes ter behoud en versterking van de kernkwaliteiten van de Stichtse Rijn en Lek. De volgende kernkwaliteiten zijn op het voorliggende plan voor de Bosscherwaarden van toepassing:

1. Maak gebruik van geulen en strangen in historische landschapspatronen: er wordt een oude geul gerevitaliseerd.
2. Ontwikkel samenhang tussen natuurgebieden aan de rivier: er ontstaat meer natuur in de uiterwaard en deze komt bovendien veel sterker onder invloed van de rivier.
3. Benut cultuurhistorie als inspiratiebron voor landschapontwikkeling: de steenfabriek kan een meer centrale functie krijgen en er ontstaat ruimte voor extensieve, kleinschalige landbouw en lokale initiatieven.
4. Pas zand- en kleiwinning in in de schaal van het landschap: de zandwinning zelf is grootschalig, hetgeen in de Bosscherwaarden, met de verstoorde morfologie en geringe natuurwaarden, geen probleem is. Door het opvullen met baggerspecie ontstaat vervolgens wel weer het gewenste kleinschalige landschap. Vanwege het wegvallen van financiering lijkt een grootschalige winning de enige, ook economisch haalbare, manier om de gewenste eindinrichting te realiseren.

2. Maken van het Inrichtingsplan

Het Inrichtingsplan wordt - bij uitvoering - de basis van de herontwikkeling. Het spreekt voor zich dat het Inrichtingsplan daarom op een uiterst zorgvuldige manier tot stand moet komen. Het moet niet alleen een aantrekkelijk, beheerbaar en landschappelijk passend ontwerp bevatten, het moet ook voldoen aan de wensen van de gemeente Wijk bij Duurstede en de overige relevante overheidslagen (de bevoegde gezagen zijn gemeente Wijk bij Duurstede, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, Provincie Utrecht, Rijkswaterstaat en het Ministerie van Economische Zaken - zie 3.2). Om dit voor elkaar te krijgen heeft Bosscherwaarden BV besloten in een vroeg stadium omwonenden en lokale organisaties te betrekken. Zo is vroeg in het proces inzicht gekregen in de belangen, wensen en zorgen van de omwonenden en lokale organisaties. Hierdoor was er ruimte om bij het ontwerpen lokale wensen en zorgen mee te nemen.

In de periode waarin het Inrichtingsplan gemaakt is, zijn er diverse excursies georganiseerd naar referentiegebieden, zoals de Culemborgse uiterwaarden en de Ingense Waarden. Doel van de excursies was om een concreet beeld te geven van hoe de Bosscherwaarden eruit zou kunnen gaan zien. Vaak geeft het veel meer inzicht om een vergelijkbaar gebied te bezoeken, dan om er alleen over te praten. De excursies stonden open voor belangstellenden, de klankbordgroep en ook de vorige en de huidige gemeenteraad. De verslagen van de verschillende bijeenkomsten zijn te vinden op www.bosscherwaarden.nl.

Vereenvoudigde weergave van het proces zijn er ook andere overleggen (zie 2.2).

2.1 Wensen en zorgen geïnventariseerd

Het omgevingsproces is gestart in de lente van 2014 met een informatieve openbare bijeenkomst van de gemeente Wijk bij Duurstede. Op deze bijeenkomst heeft wethouder Hans Marchal toegelicht dat de gemeente besloten had om inhoudelijk medewerking te verlenen aan het Inrichtingsplan, zonder dat dit toestemming inhield tot uitvoering van het plan. Iedereen die daaraan behoefte had, kon zich daarna opgeven voor een individueel gesprek over wensen, belangen en zorgen over de eventuele (!) toekomstige inrichting, de periode van werkzaamheden en de informatiebehoefte. Aansluitend is een gespreksronde geweest, waarin met iedereen die daar interesse in had een

gesprek is gevoerd. Er zijn in totaal 12 gesprekken gevoerd met 28 mensen. Daaronder gesprekken met de regionale TLO Kromme Rijnstreek en Heuvelrug, het Groenberaad van de Vereniging Natuur- en Milieu Wijk bij Duurstede, Stichting Wijks Castellum, Staatsbosbeheer, Het Utrechts Landschap en de stichting Natuur en Milieu Utrecht. Daarnaast zijn er nog 5 aparte gesprekken gevoerd met de gemeente, het Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden, Provincie Utrecht, Rijkswaterstaat en het ministerie van EZ. In 2015 is het project een aantal malen besproken in de gemeenteraad.

2.2 Klankbordgroep, projectgroep en stuurgroep

Klankbordgroep

De klankbordgroep staat open voor mensen uit de omgeving en uit Wijk bij Duurstede die nauw betrokken zijn bij het ontstaan van het Inrichtingsplan. Gezamenlijk met de klankbordgroep zijn afspraken gemaakt over rol en taakverdeling. Essentie is dat de klankbordgroep door kritisch denken het Inrichtingsplan en proces kwalitatief beter kan maken, dat de klankbordgroep niet de afzender van het Inrichtingsplan is, en dat de initiatiefnemers niet gehouden zijn aan adviezen van de klankbordgroep. De klankbordgroep is gestart met 7 deelnemers (exclusief adviseurs van de initiatiefnemer), en gegroeid naar 10 deelnemers (exclusief adviseurs) ten tijde van het schrijven van dit document, waarbij één deelnemer zich heeft afgemeld. Ook hebben de leden van de klankbordgroep aangegeven dat ze betrokken willen blijven tot en met de eventuele uitvoeringsfase. Een aantal leden van de klankbordgroep is kritisch over de plannen en ziet het liefst geen ontwikkelingen in de Bosscherwaarden. Het betreft m.n. bezwaren vanuit de landbouw en van een aantal omwonenden. Andere leden van de klankbordgroep zijn positief kritisch en steunen de plannen.

Stuurgroep

De stuurgroep bestaat uit de wethouder Hans Marchal (met o.a. natuurontwikkeling in zijn portefeuille) en de initiatiefnemer, aangevuld met ondersteuning voor beiden. De stuurgroep heeft als doel om de samenwerking tussen gemeente en Bosscherwaarden BV goed te laten verlopen en het Inrichtingsplan te bevorderen. In de stuurgroep kwamen de discussies en adviezen uit de klankbordgroep aan bod. Deze constructie zorgde ervoor dat de gemeente op de hoogte was van de activiteiten van de Bosscherwaarden BV en de reacties van de klankbordgroep.

Projectgroep

Er is een projectgroep geformeerd waarin de bevoegde gezagen ambtelijk vertegenwoordigd zijn, te weten: provincie Utrecht, gemeente Wijk Bij Duurstede, Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden en Rijkswaterstaat Oost-Nederland.

2.3 Van wensenlijst naar drie schetsen

Op basis van alle wensen en zorgen en de beleidskaders vanuit de vier bevoegde gezagen heeft bureau Strooming een drietal inrichtingsschetsen gemaakt. Deze drie schetsen verbeelden de uitersten van wat er mogelijk zou zijn in de Bosscherwaarden. Ze zijn samen met het totaal aan wensen en zorgen en de behoefte aan informatie op een informatiebijeenkomst op 7 juli 2014 gepresenteerd (zie 3.1). Daar is ook ruimte gegeven om te reageren op de drie inrichtingsschetsen. Vervolgens heeft iedereen de mogelijkheid gekregen om de wensenlijst - zoals de lijst met wensen en zorgen was gaan heten - aan te vullen via een reactie per mail of telefoon.

Impressies van de informatiebijeenkomst van 7 juli 2014

In het najaar van 2014 zijn er nog twee informatieavonden georganiseerd. Op de informatieavond van 29 oktober 2014 werd het proces en de rol van de gemeente nog een keer uitvoerig belicht. Daarnaast was er ruimte om door te vragen en zorgen te uiten over de uitvoeringsfase. De informatieavond van 26 november 2014 ging dieper in op de uitvoeringsfase. Veiligheid en overlast kwamen aan bod, evenals de planning van de uitvoering. Daarnaast werd er in een deelgroep gesproken over het gebruik tijdens de uitvoering. Hierbij werd het mogelijke toekomstige gebruik bekeken voor de drie verschillende inrichtingsschetsen.

2.4 Een Inrichtingsplan gemaakt

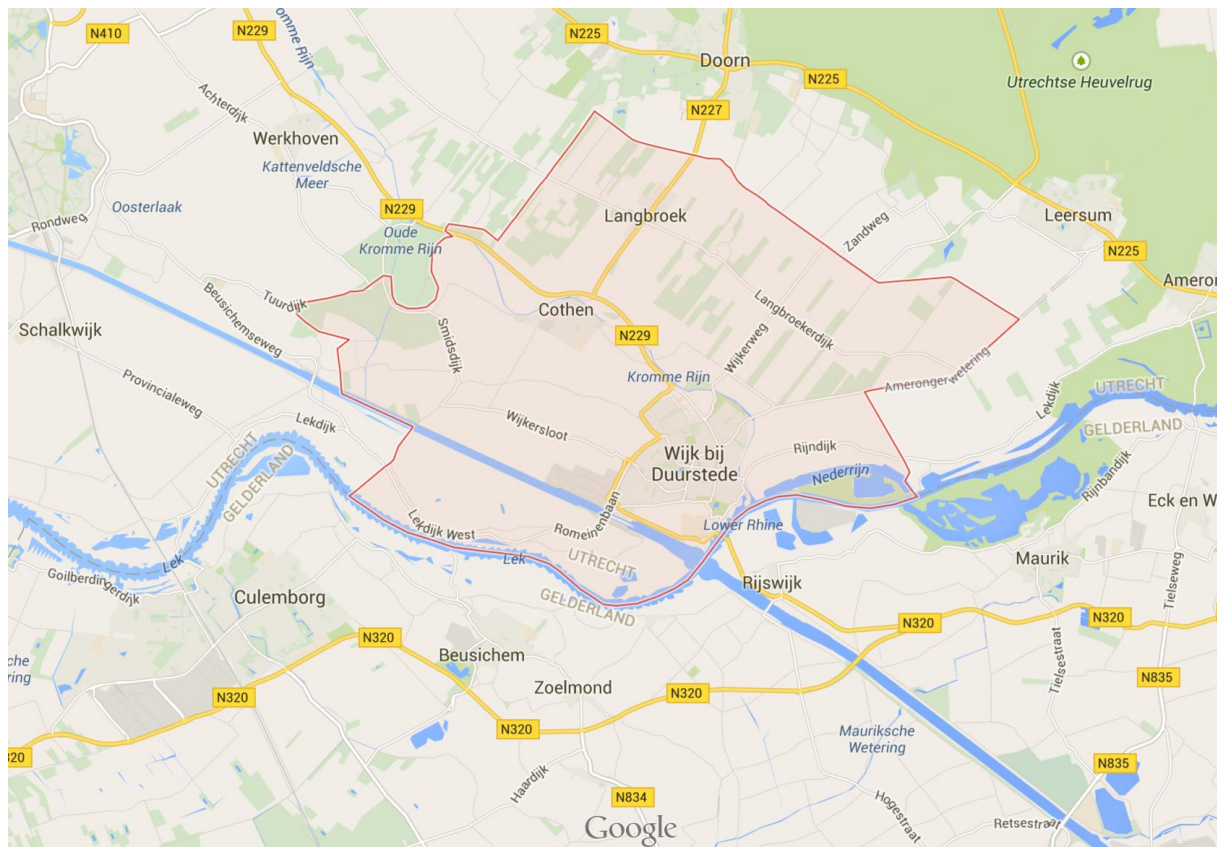
De input van de twee najaar informatieavonden over de mogelijke inrichting zijn door Stroming verwerkt. Tijdens een bijeenkomst van de klankbordgroep op 7 januari 2015 zijn de drie inrichtingsschetsen ingekookt tot de contouren van een concept Inrichtingsplan. Die contouren zijn vervolgens door Stroming uitgewerkt tot een concept Inrichtingsplan, wat na bespreking met de klankbordgroep op 4 februari 2015 is gefinaliseerd. Het is vervolgens besproken in de stuurgroep en gepresenteerd op een openbare informatiebijeenkomst op 19 februari 2015. Dit concept Inrichtingsplan, de wensen vanuit de omgeving en de kaders worden in de volgende hoofdstukken toegelicht.

3. Beleidscontext voor de herinrichting

In dit hoofdstuk staan de beleidskaders beschreven waarbinnen het project vormgegeven moet worden. De kaders zijn breder dan alleen het Inrichtingsplan. De reikwijdte strekt zich uit tot het uitvoeringsplan, uitvoering en beheer. De beleidskaders zijn bepaald door de bevoegde gezagen: gemeente Wijk bij Duurstede, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, Provincie Utrecht, Rijkswaterstaat en het Ministerie van Economische Zaken. Hieronder volgt een analyse van het vigerende beleid van de verschillende bevoegde gezagen.

3.1 Gemeente Wijk bij Duurstede

Gemeente Wijk bij Duurstede ligt in aan de zuidelijke rand van de provincie Utrecht en bestaat uit de stad Wijk bij Duurstede en de dorpen Cothen en Langbroek. Er wonen in totaal ongeveer 23.000 inwoners (op 1 januari 2015). De gemeente ligt te midden van agrarisch landschap daar waar de Nederrijn zich splitst in de Lek en de Kromme Rijn en kruist met het Amsterdam Rijn Kanaal. Ze heeft een sterke band met haar historie, met kunst en cultuur en met de rivieren.

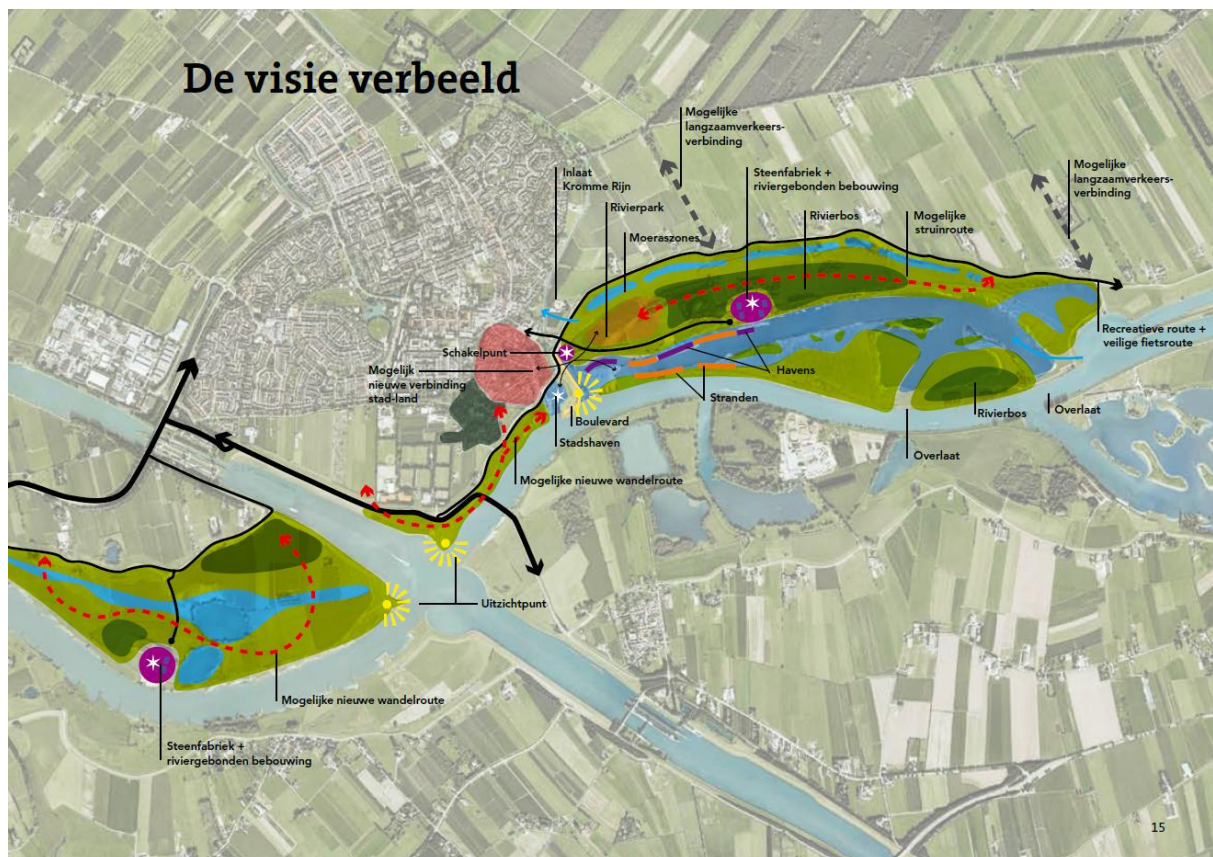

Ligging gemeente Wijk bij Duurstede bij de kruising van de Nederrijn, Lek en Amsterdam Rijnkanaal

De gemeente heeft in 2008 de Visie Rivierfront opgesteld. In deze visie werden de contouren van het ruimtelijk beleid uiteen gezet, met als doel de relatie tussen de stad en het water te verbeteren. Bij het vaststellen zijn de doelstellingen van de gemeente voor alle uiterwaarden vastgesteld. In december 2011 is de visie aangevuld met een oplegnotitie, een kaart en een haalbaarheidsstudie. Tezamen is dit de Visie Rivierfront 2011 genoemd. Er zijn vier statements als basis gehanteerd voor de visie:

- toegankelijke riviernatuur in alle Wijkse uiterwaarden

- een levendige rivier als drager van de recreatie
- de haven als knooppunt tussen stad en rivier
- riviergericht bouwen langs de rivier

Uit: Het Rivierfront. Wijk bij Duurstede, gewijzigde versie 13 december 2011, met in de Bosscherwaarden o.a. een mogelijke struinroute (rode gestippelde lijn) en rivierbos (donkergroene vlak)..

Voor de Bosscherwaarden komt de gemeente met een streefbeeld dat aansluit bij de plannen van de Provincie Utrecht om de uiterwaard in te richten als natuurgebied (zie paragraaf 3.3):

“Het streefbeeld is een laag bekade meestroombare rivierenlandschap, dat is opgebouwd uit een brede doorlopende strang, omgeven door een brede moerasgordel en een open, aaneengesloten begrazingslandschap. Zowel landschappelijk als rivierkundig is van belang dat het open karakter van het gebied gehandhaafd wordt. Verdichting van het landschap is wel wenselijk in de stroomschaduw van het Amsterdam-Rijnkanaal en het steenfabrieksterrein. De gemeente hecht grote waarde aan het op korte termijn vergroten van de toegankelijkheid en mogelijkheden voor natuurgerichte recreatie (observatiepunten, wandel- en struinpaden).”

Statement 1

Wijk bij Duurstede kiest voor natuurontwikkeling in al haar uiterwaarden. De uiterwaarden moeten uiterlijk in 2018 beheerd worden door een professionele natuurbeheerder. De daartoe noodzakelijke herinrichting moet voortvarend en bijtijds worden uitgevoerd.

Uit: Het Rivierfront. Wijk bij Duurstede, gewijzigde versie 13 december 2011.

De gemeente is bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning en voor de benodigde bestemmingsplanprocedure, in de toekomst binnen de kaders van de Omgevingswet. Mede vanuit deze rol heeft de gemeente in een brief kaders en randvoorwaarden geuit voor het Inrichtingsplan van de Bosscherwaarden.

Gemeentelijke kaders en randvoorwaarden voor inrichting van de Bosscherwaarden

- Ruimtelijke kwaliteit: De inrichting van het gebied moet aansluiten bij de uiterwaarden en rivier.
- Leefbaarheid: De leefbaarheid in de omgeving mag niet aangetast worden door de werkzaamheden. Dit betekent niet dat de omgeving niks mag merken, maar wel dat er moet worden voldaan aan regels op het gebied van stof, licht, geluid etc.
- Natuurontwikkeling: de uiterwaard biedt ruimte aan rivier-eigen natuurontwikkeling.
- Beheer: de heringerichte uiterwaard wordt beheerd door een professioneel beheerder.
- Maatschappelijke meerwaarde: het project levert voor de gemeente meerwaarde, naast een heringerichte uiterwaard.
- Er mag geen sterk verontreinigde bagger gebruikt worden.
- Afvoer en aanvoer van bagger en zand moet zoveel mogelijk over het water plaatsvinden.
- De uitvoering van de werkzaamheden mag op geen enkele wijze de veiligheid van de dijken aantasten.
- Tijdens de uitvoering mag er geen verontreiniging van het grondwater plaatsvinden.
- Het gebied wordt al tijdens exploitatie gedeeltelijk ingericht als natuurgebied.

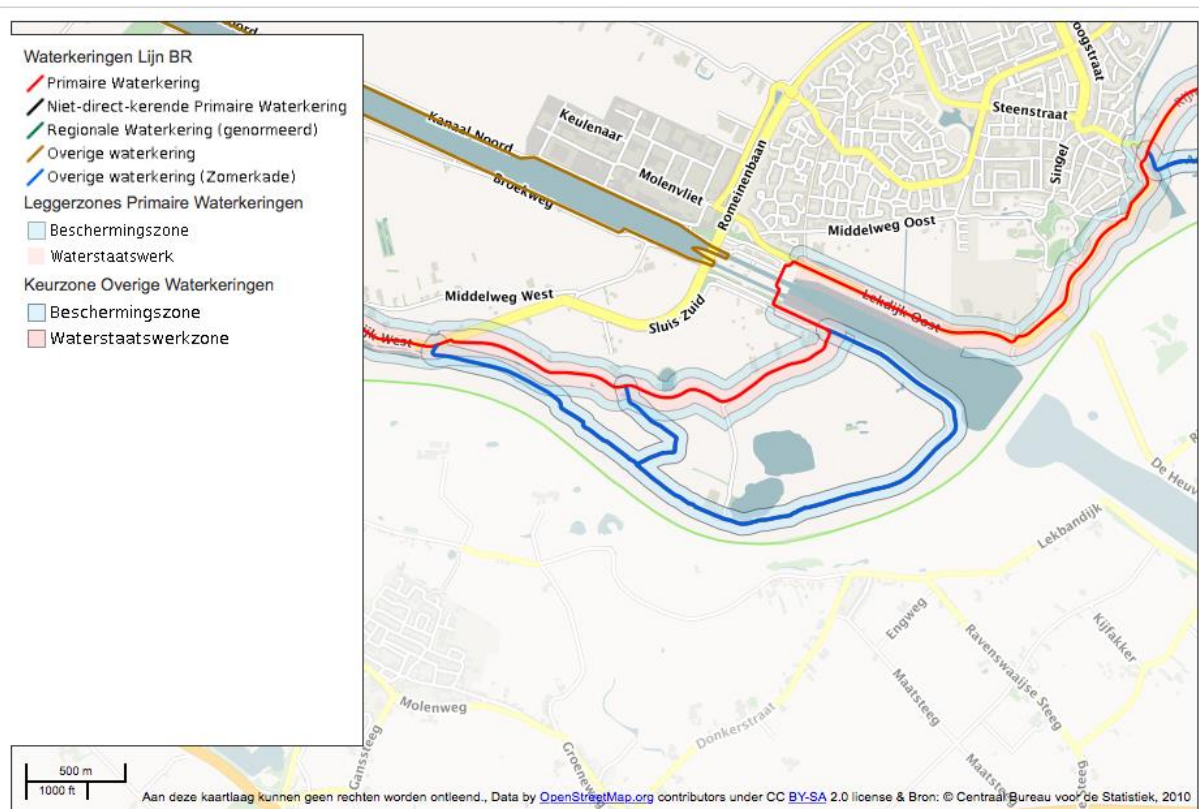
Actuele wensen m.b.t. de Bosscherwaarden

Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met de betrokken beleidsambtenaren van de gemeente om de actuele wensen helder te krijgen. Qua natuur is er duidelijke voorkeur voor een integraal ingericht gebied (geen versnippering, maar eventueel behoud van een paar agrarische percelen), met riviereigen natuur, flauwe oevers, half open met ruimte voor ooibos en natuurlijk gevormde wateren. Een goede toegankelijkheid is belangrijk. Liefst met meerdere, onverharde, niet te natte

looproutes, startend bij de steenfabriek. Plus een koppeling met het wandelpad door de Moerbergsewaard. Het water in de geul moet toegankelijk worden voor kleine, ongemotoriseerde boten. Liefst geen paardenroutes, omdat deze lastig zijn te combineren met ander gebruik en met begrazing door wilde paarden. Geen auto's langs de dijk, maar een parkeerterrein bij de steenfabriek (bereikbaar via een toegangsroute met passeerstroken en een niet te steile afslag). Ook is er de wens voor een fraaie fietsroute om de oost naar de steenfabriek. Wel bebording, maar geen verlichting. Tenslotte heeft de gemeente aangegeven een professionele beheerder voor het gebied te willen.

3.2 Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

Het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is verantwoordelijk voor het waterbeheer in Midden-Nederland. Het Hoogheemraadschap is bevoegd gezag voor de stabiliteit van de primaire waterkering, de zomerkade en de gevolgen voor het grondwater in de omgeving.

De legger.

De Bosscherwaarden heeft een primaire waterkering en een zomerkade. Voor de omgeving van primaire waterkeringen gelden (uiteraard) strenge regels omdat deze dijken het achterland beschermen tegen overstromingen. De normen voor de overstromingsrisico's worden per 2017 aangescherpt (WBI 2017). Een zomerkade houdt de uiterwaard droog bij laag water. Bij hoog water mag de zomerkade overstromen. Daardoor gelden er andere regels voor werken in de omgeving van een zomerkade dan voor een winterkade.

Vanuit de wettelijke verantwoordelijkheden van het Hoogheemraadschap, zijn de volgende eisen gesteld aan een eventuele herinrichting van de Bosscherwaarden:

- Stabiliteit van de dijk: Door de werkzaamheden mag de stabiliteit van de primaire waterkering langs de Lek niet negatief worden beïnvloed. Er mag geen gevaar ontstaan voor het achterliggende gebied. In meer technische termen: de functie van de primaire waterkering moet

in stand blijven.

- Zomerkade : Wens om in geval van een bestemmingswijziging naar natuur de functie van de zomerkade te laten vervallen.
- Grondwater: Er moet worden voorkomen dat er overlast ontstaat als gevolg van de werkzaamheden en inrichting voor omliggende functies zoals landbouw, fruitteelt en woningen.

3.3 Provincie Utrecht

De provincie Utrecht is bevoegd gezag ten aanzien van de wet milieubeheer en de natuurbeschermingswet. Het Ministerie van Economische zaken is verantwoordelijk voor de Flora- en faunawet. De provincie heeft een aantal beleidsdocumenten die van belang zijn voor de toekomst van de Bosscherwaarden, zoals de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 (PRS), het Natuurbeleid 2.0, het Natuurbeheerplan (dit plan wordt jaarlijks herzien) en het Akkoord van Utrecht.

Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie

In de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie staat de Bosscherwaarden aangeduid als kernrandzone met functie recreatie, onderdeel van de Groene Contour en onderdeel van het landschap rivierengebied. Een kernrandzone is een deel van het landelijk gebied nabij een stedelijke kern, die een belangrijke bijdrage levert aan de kwaliteit van het stedelijk leefmilieu. Het streefbeeld bij het landschap rivierengebied is een landschap waar een schaalcontrast is van zeer open naar besloten en waar een samenhangend stelsel is van rivier, uiterwaard en de bijbehorende landschappelijke onderdelen.

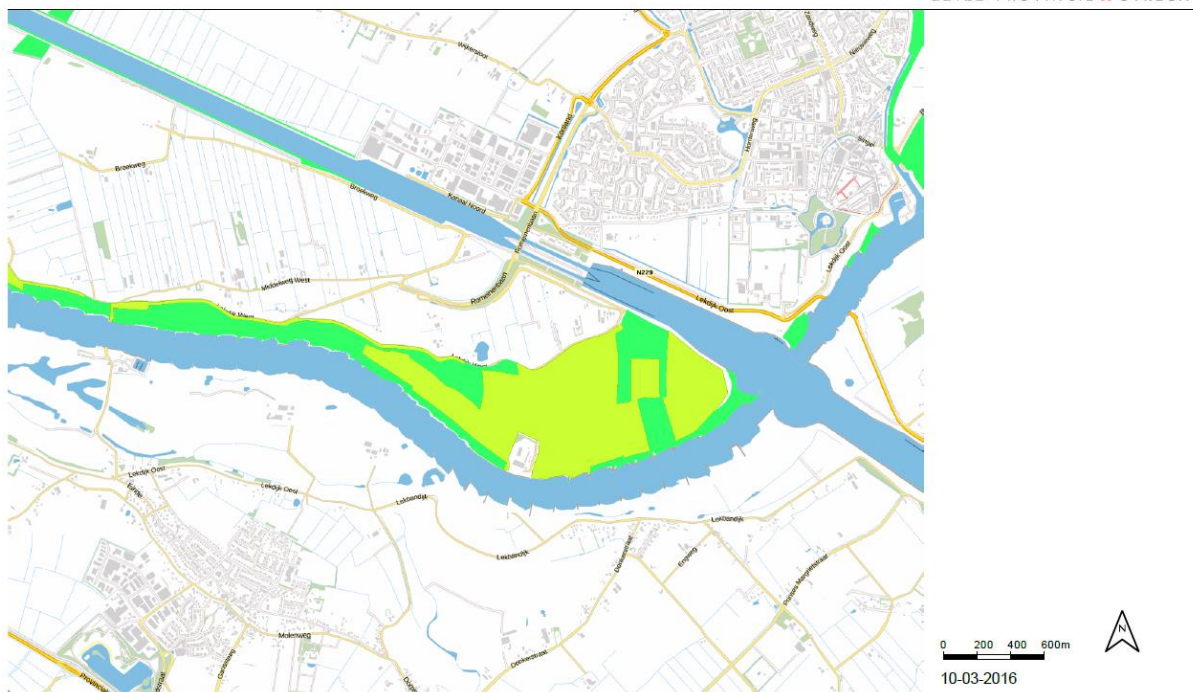
Zoals beschreven in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie heeft de EHS twee doelen:

1. de rijkdom aan soorten - de biodiversiteit - te behouden en te herstellen. Hiervoor is het noodzakelijk dat natuurgebieden worden uitgebreid, verbeterd, en met elkaar worden verbonden in een samenhangend netwerk. Dit netwerk moet functioneren in ruimte en tijd, waardoor planten en dieren een duurzame, robuuste en klimaatbestendige leefomgeving krijgen;
2. ruimte bieden aan de groeiende behoefte aan rust en ruimte, waardoor inwoners en bezoekers de natuur kunnen beleven en het draagvlak voor natuurbeleid gewaarborgd is.

Natuurbeleid 2.0

Natuurbeleid 2.0 (vastgesteld in november 2013) is een beleidsvisie waarin de ambitie voor het natuurbeleid wordt verwoord. Dit beleid wordt verder uitgewerkt, bijvoorbeeld in het Natuurbeheerplan, of in het bodem-, water en milieubeleid. Natuurbeleid 2.0 vormt het kader voor die uitwerking. Om de ambitie ook echt te kunnen uitvoeren, worden de uitvoeringskaders aangepast, zoals het AVP Kaderdocument, en de uitvoeringskaders voor de groene wet- en regelgeving.

In Natuurbeleid 2.0 is opgenomen dat de provincie de EHS wil versterken door financiën beschikbaar te stellen voor 1500 hectare nieuwe natuur. Daarnaast is het de bedoeling om nog eens 3000 hectare nieuwe natuur te realiseren in de zogenaamde groene contour. Voor de groene contour zijn geen overheidsfinanciën beschikbaar, maar de gebieden zijn wel van belang voor het goed functioneren van de EHS. Daarom wordt gezocht naar vernieuwende vormen van financiering. Groene contour gebieden zullen na omzetting in natuur worden toegevoegd aan de EHS.

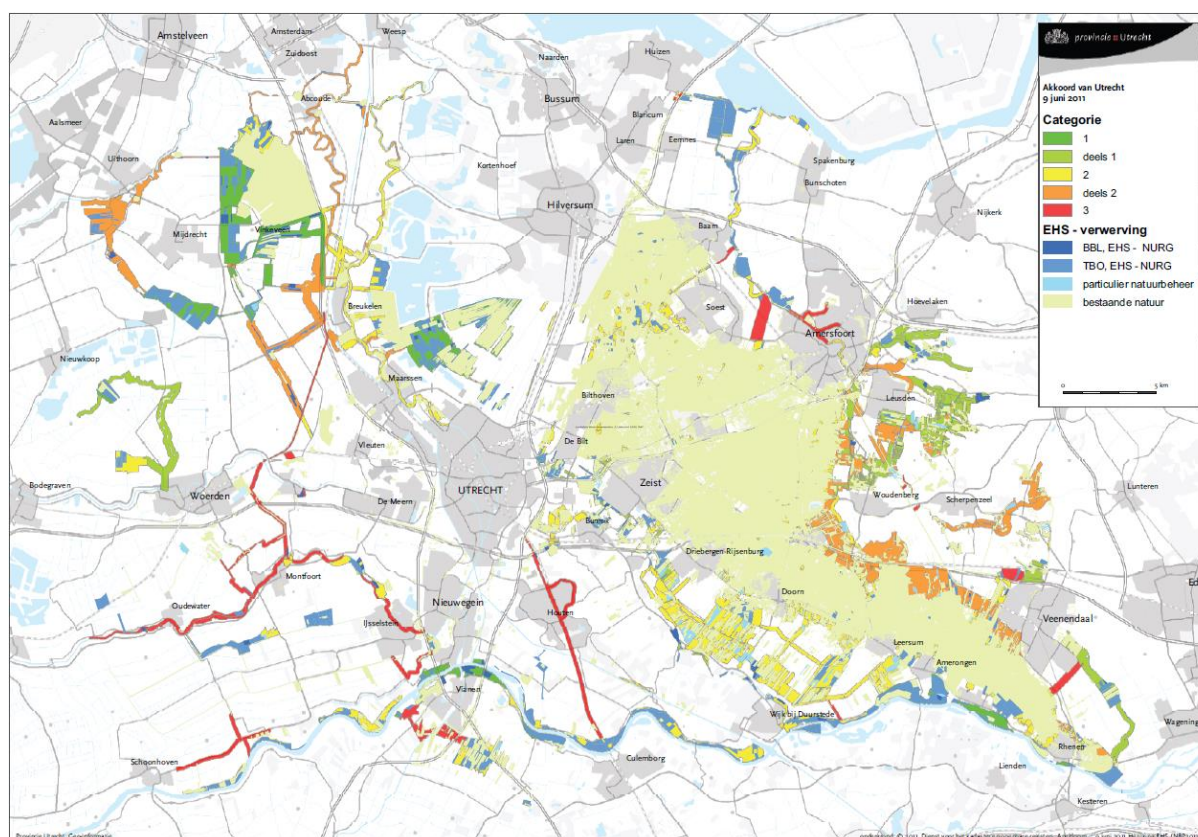
Kaart (<https://webkaart.provincie-utrecht.nl>) van de Bosscherwaarden, met EHS (groen: al natuurgebied, eigendommen SBB en Utrechts Landschap) en Groene Contour (geelgroen)

Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan van Provincie Utrecht beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie. In het plan staat een wenselijke prioritering van natuurtypen en natuurbeheer. De provincie geeft hier haar wensen aan, en laat het voor de desbetreffende gebieden over aan de experts om aan de hand van haalbaarheid een keus te maken. Voor de uiterwaarden staan als eerste prioriteit vochtig hooiland, droge schraalgraslanden en glanshaverhooiland. Op de tweede plaats staat moeras en als derde kruiden- en faunarijke grasland, kruiden- en faunarijke akker, rivier- en beekbegeleidend bos, naast rivier als beheertype. Voor de Bosscherwaarden geldt een ambitie om deze om te vormen tot natuur, conform deze prioriteiten.

Akkoord van Utrecht

Provincie Utrecht beschouwt de hele uiterwaard de Bosscherwaarden als onderdeel van de Groene Contour. Dit is vastgelegd in het Akkoord van Utrecht. Het Akkoord van Utrecht is in 2011 tot stand gekomen en ondertekend door Provincie Utrecht, LTO Noord, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Het Utrechts Landschap, Utrechtse Particulier Grondbezit, NMU, de agrarisch natuurverenigingen, Landschap Erfgoed Utrecht en de Reconstructiecommissie. De Groene Contour is voortgekomen uit de herijking van de EHS en houdt in dat de vastgestelde ambitie voor het desbetreffende gebied is, dat het onderdeel gaat uitmaken van de EHS (nu Natuurnetwerk Nederland). De Groene Contour is een noodzakelijke aanvulling op de EHS, er is echter geen Rijksfinanciering voor beschikbaar. Uit het Akkoord van Utrecht: *“De Groene Contour is van belang voor het functioneren van het Natuurnetwerk. Partijen hebben de ambitie in deze Groene Contour EHS te realiseren op vrijwillige basis, door de inzet van aanvullende arrangementen of aanvullende financiering.”*

Kaart behorend bij het Akkoord van Utrecht

De Nota Grondstrategie Akkoord van Utrecht 2014 bevat een hernieuwde aanpak over aankoop, ruiling en verkoop van gronden, en om de financiering van de inrichting. De voor de Bosscherwaarden meest relevante besluiten zijn het besluit om te bezien of een aankoopplicht kan worden ingesteld voor het gehele Akkoord van Utrecht, een prioriteit voor realisatie van de EHS-opgave (de Bosscherwaarden vallen hier onder), met een extra prioriteit voor internationale opgaven van Natura2000, KRW en herstelmaatregelen voor beschermde Natuurmonumenten (de Bosscherwaarden vallen hier niet onder) en jaarlijkse monitoring en evaluatie van de voortgang (om de druk op het proces te houden).

Aanvullende voorwaarden voor de Bosscherwaarden

Aanvullend geeft de provincie de volgende kaders aan voor een herinrichting van de Bosscherwaarden:

- Natuurontwikkeling: herontwikkeling moet passen binnen beleidskaders van Akkoord van Utrecht (zie verder: [www: EHS-wijzer.Provincie-Utrecht.nl](http://www.EHS-wijzer.Provincie-Utrecht.nl)).
- Ruimtelijke kwaliteit: De inrichting van het gebied moet passen bij de uiterwaarden en de rivier. Zie de handreiking Ruimtelijke kwaliteit Nederrijn en Lek (provincie Gelderland).
- Aardkundige waarden: De bestaande aardkundige waarden, zoals cultuurhistorische en archeologische waarden moeten worden meegenomen in de ontwikkeling.
- Grondwater: Bestaande natuurwaarden in en buiten de Bosscherwaarden mogen niet worden aangetast door inrichting en werkzaamheden.
- Maximaal benutten van de in de bodem aanwezige delfstoffen, en de ontstane ruimte benutten voor berging van bagger.

3.4 Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor doorstroming van de rivier, hinder van de scheepvaart en kwaliteit van het oppervlaktewater in de Bosscherwaarden. Rijkswaterstaat Oost-Nederland is voor de Bosscherwaarden het bevoegd gezag met betrekking tot de Waterwet. RWS legt een vergunningaanvraag voor aan het waterschap die op grond van de Keur ook toestemming moet verlenen. Rijkswaterstaat heeft haar eisen en wensen kenbaar gemaakt ten aanzien van waterveiligheid en kwaliteit in de Rijkswateren. Daarnaast beoordeelt Rijkswaterstaat de op te stellen Nota Bodembeheer aan de hand van het kader Besluit Bodemkwaliteit BBK.

De overstromingskans mag niet toenemen. Dit heeft directe consequenties voor de toekomstige inrichting. De inrichting mag niet voor opstuwing zorgen tijdens een maatgevende afvoer: het water mag niet hoger komen dan vastgesteld. Vanuit de Waterwet kan er alleen een watervergunning afgegeven worden als er:

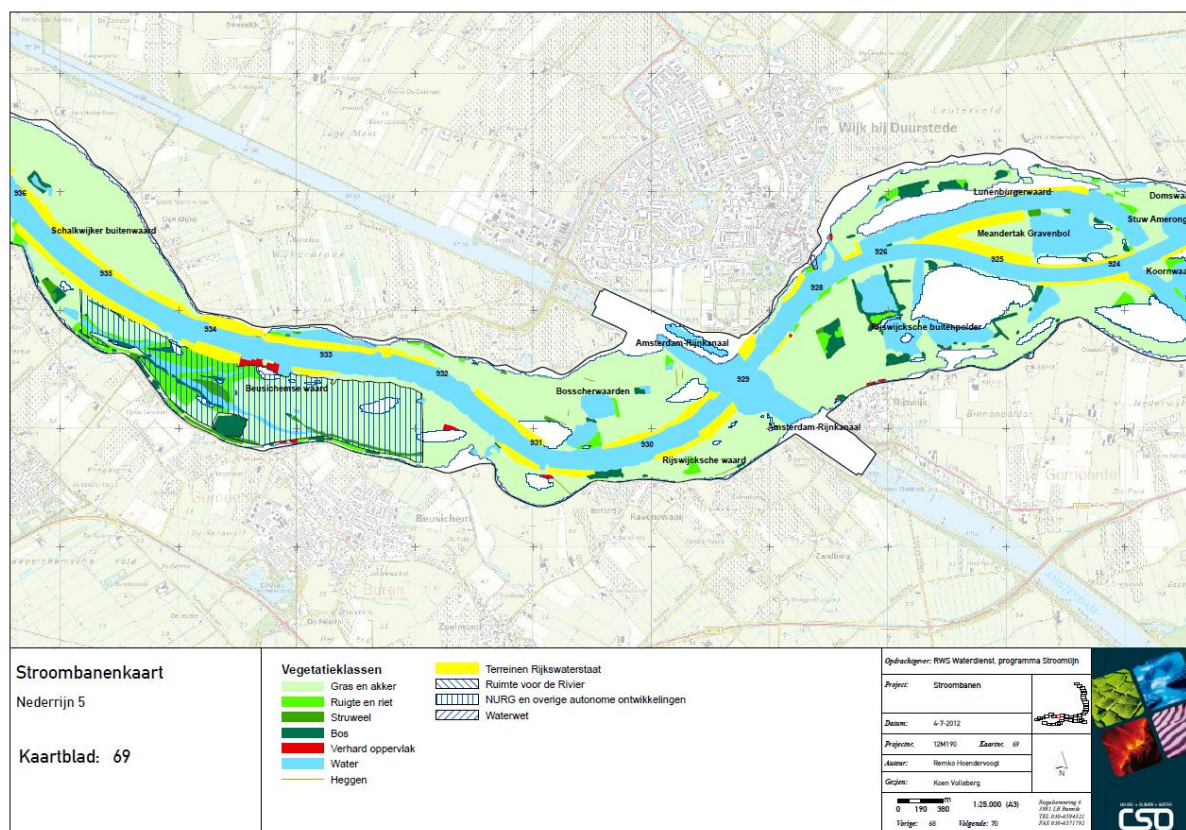
- Sprake is van riviergebonden activiteit : ‘Natuur in uiterwaarden’ is een riviergebonden activiteit.
- De opstuwing beperkt blijft tot een bepaalde waarde (rivierkundige toetsing Beleidsregels Grote rivieren).
- Het beheer geborgd is.

Daarnaast geldt sinds 2006 de Beleidslijn grote rivieren. Het is de opvolger en herziening van de Beleidslijn ruimte voor de rivier die daarvoor 10 jaar van kracht was. De beleidslijn is opgesteld door het Rijk, na overleg met de betrokken departementen, provincies, vereniging Nederlandse riviergemeenten en de Unie van Waterschappen. De beleidslijn bevat een kader voor het beoordelen van de toelaatbaarheid van nieuwe activiteiten in het rivierbed van grote rivieren. Hierbij wordt gekeken naar het rivierkundig en ruimtelijk oogpunt.

Het uitgangspunt van de Beleidslijn grote rivieren is het waarborgen van een veilige afvoer en berging van rivierwater onder normale en maatgevende waterstanden. Tevens geldt dat het bieden van mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen, binnen de randvoorwaarden die de veiligheid stelt, van belang is voor het behoud en de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierbed. Voor de Beleidslijn grote rivieren gelden twee concrete doelstellingen:

- de beschikbare afvoer- en bergingscapaciteit van het rivierbed behouden
- ontwikkelingen tegen gaan die de mogelijkheid tot rivierverruiming door verbreding en verlaging nu en in de toekomst feitelijk onmogelijk maken.

De gehele Bosscherwaarden valt onder het stroomvoerend regime, wat inhoudt dat er toestemming kan worden verleend indien het gaat om riviergebonden activiteiten.

Stroombanenkaart (Stroombanenatlas, Rijkswaterstaat, 2012)

De winning van oppervlaktedelfstoffen en realisatie van natuur vallen hieronder. Daaraan worden in de beleidslijn de volgende eisen gesteld:

- De veiligheid van het waterstaatswerk blijft gewaarborgd.
- Een vergroting van de afvoercapaciteit wordt niet belemmerd.
- De afname van het bergend vermogen is zo gering mogelijk.
- De resterende waterstandseffecten worden duurzaam gecompenseerd, waarbij financiering en tijdige realisatie verzekerd zijn.

Rijkswaterstaat is ook verantwoordelijk voor de Kaderrichtlijn Water, waarmee de ecologische en milieukundige toestand van de rivier op orde moet worden gebracht. De voorgestelde maatregelen, met name de hoogwatergeul en aangrenzende ooibosbegroeiing, pakken positief uit voor onder meer vissen en macrofauna.

Tot slot is voor de Boscherwaarden het rivierkundig beoordelingskader (RBK) geldig van het Rijk. Het RBK is van toepassing op het rivierensysteem binnen de beheersdienst van Rijkswaterstaat. Er staan technische criteria waaraan voldaan moet worden. In de uitgangspuntennotitie staat gedetailleerd beschreven hoe elk criterium uit de RBK geanalyseerd dient te worden. Zie verder paragraaf 5.4.

3.5 Ministerie van Economische Zaken

Het Ministerie van Economische Zaken is bevoegd gezag voor de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet.

De **Flora- en faunawet** regelt de bescherming van in het wild voorkomende planten en dieren. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen

worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld (algemene verbodsbepalingen, artikelen 8 t/m 12). Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren (algemene zorgplicht, artikel 2). Daarnaast is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten, waaronder nesten en holen, te beschadigen, te vernielen of te verstoren. In de Flora- en faunawet zijn de soortbeschermingsbepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd.

Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf te worden beoordeeld of er mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer verantwoordelijk. Deze moet tijdens de uitwerking van zijn plannen of tijdens het plannen van werkzaamheden in kaart brengen welke beschermde dier- en plantensoorten in en nabij het studiegebied voorkomen en of het realiseren van het plan of de uitvoering van geplande werkzaamheden gevolgen heeft voor deze soorten.

In de Bosscherwaarden zijn enkele onder de Flora- en faunawet beschermde soorten gevonden (zie 1.4), zodat er naar verwachting ontheffing moet worden aangevraagd indien wordt besloten tot zandwinning en specieberging.

De **Natuurbeschermingswet** regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden en Beschermde natuurmonumenten. Om negatieve effecten op deze gebieden te voorkomen is in de wet een vergunningplicht opgenomen. In de wijde omgeving van de Bosscherwaarden liggen geen Natura 2000-gebieden en Beschermde natuurmonumenten, waarmee deze wet niet relevant is voor de werkzaamheden van de Bosscherwaarden.

Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet worden met de Boswet samengevoegd in de **nieuwe Wet natuurbescherming**. Deze wet treedt (op z'n vroegst) op 1 januari 2017 in werking. Na inwerkingtreding van de nieuwe Natuurwet worden de bevoegdheden aan de provincies overgedragen en verlenen zij alle vergunningen en ontheffingen.

De natuur in de **Grote Wateren** (waaronder het rivierengebied) moet toekomstbestendig zijn in 2050-2100.

4. Uitgangspunten

Zoals in het vorige hoofdstuk staat beschreven, is bij het ontwerp van het Inrichtingsplan rekening gehouden met de verschillende beleidskaders van de bevoegde gezagen. Daarnaast zijn direct omwonenden en lokale partijen in een gespreksronde bevestigd over hun wensen en zorgen. Deze zijn zoveel mogelijk meegenomen in het ontwerp. Het geheel van beleidskaders en wensen heeft geleid tot drie inrichtingsschetsen. Op basis van deze drie inrichtingsschetsen, en de verzamelde reacties op de inrichtingsschetsen, heeft de klankbordgroep onder leiding van bureau Stroming de contouren van een concept Inrichtingsplan neergezet.

In 4.1 staan de wensen van de omwonenden en lokale partijen beschreven. In 4.2 staan de drie inrichtingsschetsen, inclusief de reacties die op de schetsen ontvangen zijn. Zoals gezegd heeft dit geheel geleid tot een Inrichtingsplan dat wordt toegelicht in hoofdstuk 5.

4.1 Wensen voor de eindinrichting

De wensen van omwonenden en lokale partijen zijn verzameld in de gespreksronde, op 7 juli 2014 tijdens een eerste informatieavond voor belanghebbenden, en per mail na afloop van de eerste informatieavond. Een overzicht van alle wensen is te vinden in bijlage 1. Hieronder staan ze geordend per thema. In de wensen en geuite zorgen zit een aantal tegenstrijdige punten, want niet alle omwonenden en belanghebbenden hebben dezelfde wensen. Ook zijn er zowel voor- als tegenstanders. Een aantal omwonenden en de LTO is tegen de plannen vanwege het verloren gaan van landbouwgrond en van het huidige karakter van het gebied.

toegankelijkheid & gebruik

Het gebied moet beter toegankelijk worden, ook zonder laarzen, en via de uiterwaarden van Amerongen worden verbonden met de Heuvelrug en langs de rivier in de richting van het Beusichemse veer. Er is enige ruimte voor groei in het aantal recreanten, maar het moet niet te druk worden. De nadruk moet op de natuur blijven liggen, met mogelijk kleinschalige exploitatie. Voorkomen moet worden dat recreanten parkeren op de dijk en de privacy van omwonenden verstoren. Mountainbikers en ruiterpaden passen niet in het gebied, jetski's moeten worden geweerd uit de geul. Bij de Steenfabriek de (enige) parkeervoorziening.

concrete ideeën voor gebruik en recreatie

De Steenfabriek is een geschikt cultuurpunt, waar ruimte voor kleinschalige horeca, educatie en kunst-/modeshows zou moeten komen. Denk ook aan halfbinnen-half buiten evenementen en een proeverij in de haven. Daarbij is overigens opgemerkt dat evenementen gereguleerd zouden moeten worden in het bestemmingsplan. Dit moet mogelijk nader worden uitgewerkt in een bestemmingsplanprocedure in samenspraak met eigenaren en bewoners. Een fietspad 'om de oost' zou een fraaie toegang zijn tot de Steenfabriek, met op de oostelijke punt een landmark/kunstwerk en uitkijkpunt richting stad, Lek en kanaal. De weg naar de Steenfabriek moet verbeterd, met bebording, passeerstroken en een afrit. Verdere geschikte recreatieve voorzieningen zijn onverharde wandelpaden (waaronder een natuurroute met observatiehut en een verbinding met de wandelroute door de Moerbergsewaard), ruiterpaden, ongemotoriseerde boten op de Geul met toegang tot de Lek, aanlegplekken en een strandje.

hinder, landbouw en veiligheid

De inrichting mag geen extra risico op schade met zich meebrengen (bijv. aantrekken ganzen en zangvogels door meidoorns). Ook moet de status natuurgebied niet leiden tot strengere normen ten aanzien van gewasbescherming. De waterveiligheid moet worden gegarandeerd en de beschermingszone langs de dijk gerespecteerd.

natuur en landschap algemeen

Natuur en landschap moeten passen bij de rivier, met een integrale inrichting (geen versnippering door landbouw), toegankelijkheid en behoud van de duisternis. De huidige natuurwaarden moeten behouden blijven, terwijl er nieuwe natuurwaarden bij komen. Het gebied moet open blijven, het uitzicht mag niet veranderen. De Millingerwaard en Everdingenwaard zijn goede referentiegebieden.

Everdingenwaard. Open, met verspreide bomen en struiken en een geul; een aantrekkelijk referentiebeeld.

Referentiegebieden waar slibstort heeft plaatsgevonden zijn o.a. de Put van Vuren en de Kaliwaal. De Put van Vuren is een zandwinlocatie die is opgevuld met baggerspecie. De Kaliwaalplas te Beneden Leeuwen wordt opgevuld met verontreinigde baggerspecie. De kwaliteit van oppervlakte- en grondwater wordt gemonitord en is goed; 's zomers zwemmen hier de kinderen uit het dorp.

Put van Vuren (l.) en een nevengeul waar water uit de Kaliwaalplas in uitkomt (r.)

concrete ideeën voor natuur en landschap

De bomenrijen moeten behouden blijven, en er moet ruimte komen voor bos. Tegelijkertijd moeten de bijzondere graslanden behouden blijven, evt. in combinatie met agrarisch beheer (biologische hooilanden). De bestaande putten/meertjes behouden, maar wel schoonmaken, verondiepen en flauwe oevers geven. Het gebied moet geschikt worden voor paaiende vissen en bereikbaar zijn voor dieren vanuit de rivier (met het oog op de KRW doelstellingen). De historie waar mogelijk beleefbaar maken, bijv. door de oude oeverwal visueel terug te brengen, teruggevonden prehistorisch hout te hergebruiken en de nevengeul indien mogelijk te laten aansluiten bij oude rivierlopen.

beheer

De inrichting moet robuust zijn, met voldoende onderhoud, beheer en toezicht. Het beheer moet worden uitgevoerd door een professionele organisatie zoals Staatsbosbeheer of Het Utrechts Landschap. Begrazing door paarden en runderen heeft de voorkeur, eventueel kunnen schapen worden ingezet. Het beheer moet voorkomen dat het verwildert.

Er komt een apart beheerplan, met in het noordelijke meer agrarische deel ook ruimte voor initiatieven van omwonenden.

4.2 Drie inrichtingsschetsen

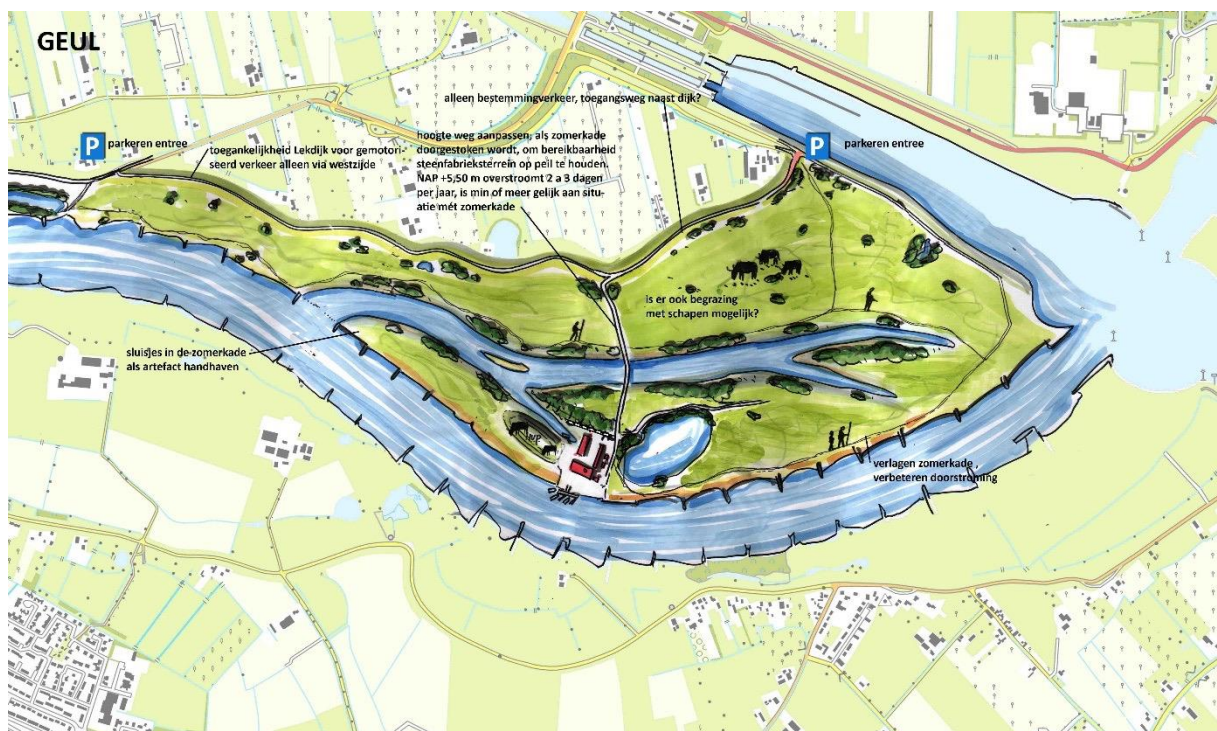
De drie inrichtingsschetsen geven de breedte van het speelveld aan. Ze markeren de uitersten van toekomstige inrichtingen die reëel en haalbaar zijn voor de Bosscherwaarden. Hierbij zijn de wensen van de omgeving meegenomen, de kaders van de bevoegde gezagen en de vakkennis en jarenlange ervaring van Frans Vera en bureau Strooming wat betreft natuurwaarden, beheerbaarheid en beheerkosten.

Geul

In de variant 'Geul' wordt de Bosscherwaarden heringericht met een nevengeul die in open verbinding staat met de rivier. Bij hoogwater gaat de geul meestromen. De uiterwaard wordt zo onderdeel van de groene zone die hoort bij het riviersysteem van de Lek. Dit geeft veel ruimte voor spontane natuurontwikkeling verbonden met de natuurlijke dynamiek van het stromende water. De frequentie van meestromen hangt af van de hoogte van de oever bovenstrooms van de geul.

Op deze variant kwamen in de informatieavond op 7 juli 2014 de volgende reacties:

- Kunnen de kleine plassen (of één daarvan) niet behouden blijven. Ze herbergen bijzondere natuurwaarden (vissen) en zijn mooi om langs te wandelen en over uit te kijken.
- Hoe hoog wordt het land in de uiterwaard straks en hoe vaak overstroomt dat?
- Als de geul open is naar de rivier, dan daar graag een afsluiting om boten en jetski's tegen te houden. Afsluiting kan evt. ook ter hoogte van de weg naar de terp.
- De hoogte van de weg naar de terp zal omhoog moeten om tijdens hoogwater bij de steenfabriek te komen.
- De ruimte die straks rondom de steenfabriek resteert, is wel heel klein. Zo komt de fabriek geïsoleerd te liggen en verdwijnt een deel van de historie van deze plek.
- Kleispoorlijntje aangeven op de kaart.
- De zomerkade bovenstrooms verlagen om instroom van de uiterwaard te bevorderen.
- Voorkomen dat de Lekdijk door meer mensen wordt gebruikt die naar het gebied toe willen. Daarom de parkeerplaatsen aan de rand (zowel rechts als links).
- Wandelpaden die door de uiterwaard lopen werden als positief bevonden.
- Wat gebeurt met de sluisjes (er zijn er twee) in de zomerkade, die nu aan de westkant van het gebied liggen.
- Meerdere vragen over de hoogwatervluchtplaats. Waarom deze daar ligt en voor welke dieren het bedoeld is.
- Enkele vragen over het beheer, welke grazers er ingezet worden, wie er voor gaat zorgen? Zijn er mogelijkheden voor schapenbegrazing?

Lappendeken

De variant 'Lappendeken' laat zien hoe de Bosscherwaarden eruit kan zien als gezocht wordt naar een combinatie van cultuurlandschap en natuurontwikkeling verbonden aan de rivierdynamiek. In

het westelijke deel is een kleine geul gesitueerd. Deze zal ook incidenteel meestromen bij hoogwater, maar in veel mindere mate dan de grotere geul van de variant 'Geul'. In het oostelijke deel is ruimte voor cultuurlandschap in de vorm van agrarisch natuurbeheer, de oude historische oeverwal is gereconstrueerd, en de twee zandwinplassen blijven in tact. Zo blijft ook de recente historie zichtbaar. Er is daarnaast een wandelrondje gemaakt om de oostelijke punt.

Ook op deze variant zijn de reacties verzameld die op 7 juli geuit zijn:

- De oeverwal ligt op de verkeerde plek gesitueerd (in een bestaande laagte), deze moet meer naar de rivier verschuiven.
- Graag (kleine)parkeerplaatsen aan de oost en westpunt langs dijk opnemen om zo verkeer door het gebied te verminderen.
- Wandelroute langs de rivier werd door velen als een zeer mooie ontwikkeling ervaren.
- Graag alleen bestemmingsverkeer op de weg naar de Steenfabriek, verkeer zo veel mogelijk ontmoedigen vanwege de rust in het gebied.
- Het bos en de rails ten noorden van de steenfabriek moet behouden blijven, op de schets stond water maar dit is niet wenselijk.
- Bij de ontwikkeling van een kleine strang zou deze bij voorkeur ook aangesloten moeten worden aan de rivier.
- Behoud van de plassen werd door vele ook als positief ervaren.
- Het reconstrueren van cultuurland aan de noordoostkant werd door enkele ook positief ervaren. Graag hier wel extensieve beweiding en geen doorgang voor honden.
- Informatie over inzicht in de snelheid van de realisatie is belangrijk. Het is heel moeilijk voor te stellen hoe het gebied in tijd gaat transformeren en wat voor overlast erbij komt kijken.
- Hou rekening met de bestaande natuurwaarden(bever) tijdens de uitvoering.

Weids

De derde variant heet ‘Weids’. Deze variant verschilt het minst van de huidige situatie. Het midden van de Bosscherwaarden is wat lager uitgevoerd dan de huidige situatie, wat ruimte geeft aan moerasnatuur. Er is extensieve begrazing mogelijk -en wenselijk want maaien van een dergelijk groot gebied is kostbaar. Om de oostpunt en om de westpunt zijn wandelpaden aangelegd. De openheid en weidsheid van het landschap krijgt in deze variant de meeste ruimte. Zelfs nog meer dan in de huidige situatie.

Op deze schets kwamen de volgende reacties:

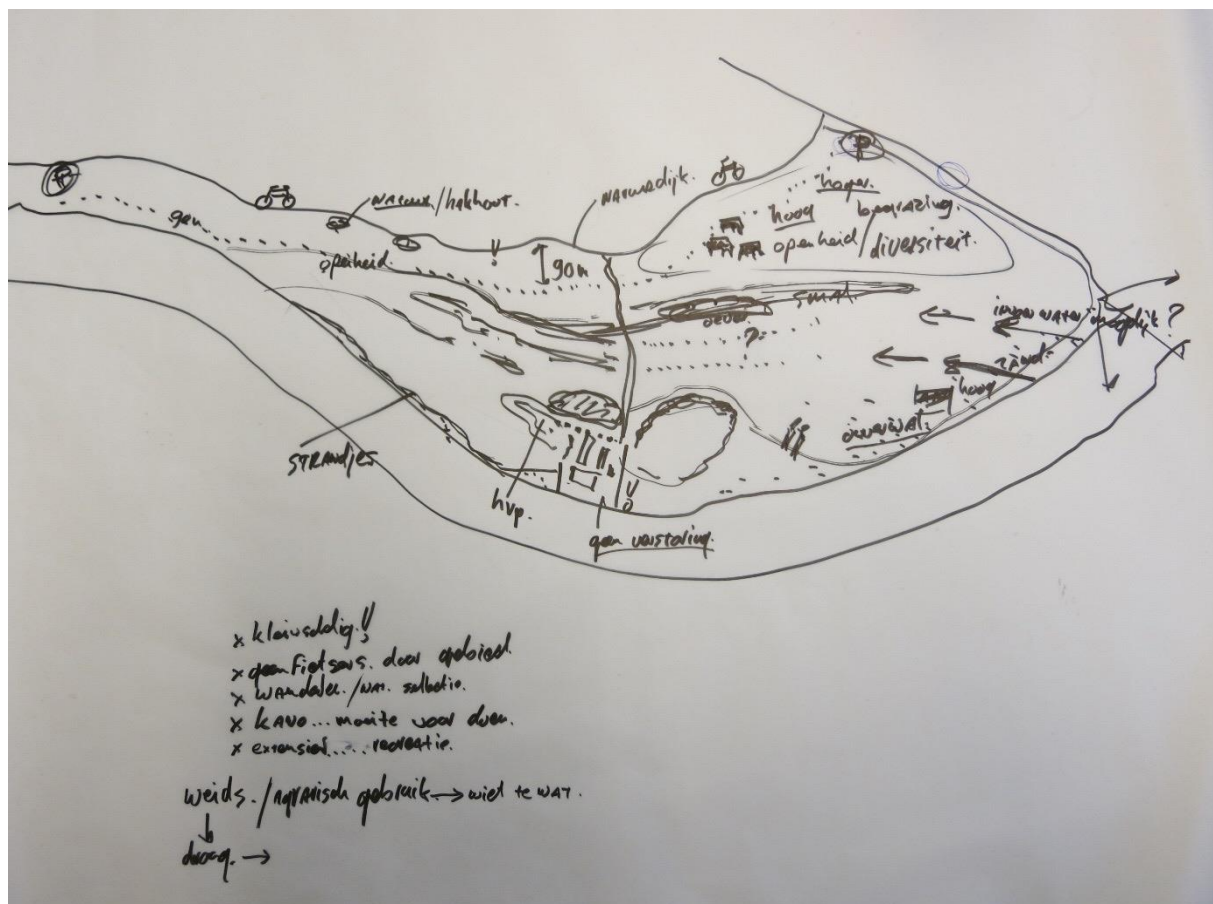
- Geen wandelpad over privaat terrein (de huizen naast de steenfabriek).
- De toegangsweg voor auto's liever aan de uiterste westpunt. Hier moeten dan ook parkeerplaatsen gesitueerd worden.
- Mogelijk zandafzetting bij overstromende rivier.
- Waarom niet gelegenheid gebruiken om oude geul met naastgelegen oever te herstellen?
- In het oostelijke gedeelte kans voor kleine reconstructie van het originele, natuurlijke rivierlandschap met erbij spontaan groeiende flora en fauna. Dat zou uniek zijn voor de streek.
- Behoud van de plassen werd als positief ervaren.
- Behoud ruimte en leefomgeving voor de bever in het gebied.
- Geen fietspad door de uiterwaard, hoogstens langs de voet van de zomerdijk.
- Geen fietspad door de natuur: wordt misbruikt door brommers.

5. Inrichtingsplan

5.1 Eerste concept

Op 7 januari 2015 is met de klankbordgroep een nieuwe schets gemaakt. In deze schets zijn elementen uit de drie eerdere varianten ('Geul', 'Lappendeken' en 'Weids') meegenomen. De schets geeft invulling aan de wensen van de verschillende overheden en neemt zo goed mogelijk de geuite wensen van de verschillende belanghebbenden (zie 3.1 en 3.3) mee. Het bleek goed mogelijk om de meeste wensen op het gebied van de uiteindelijke inrichting van het gebied te combineren, hoewel natuurlijk niet alle belanghebbenden dezelfde wensen hebben. Uitdagingen zijn er m.n. rond de intensiteit van de recreatie en het niet elkaar in de weg zitten van spontane natuurontwikkeling en landbouw.

De schets zoals gemaakt in de klankbordgroep van 7 januari 2015

Op basis van deze schets is door Stroming een concept Inrichtingsplan opgesteld. Dat is op 4 februari 2015 voorgelegd aan de klankbordgroep. De reacties waren op hoofdlijnen positief. Belangrijkste verschil van mening betrof de lengte van de geul en het doorlopen daarvan tot onder de weg. N.a.v. de verkregen reacties is het plan op enkele kleine punten aangepast. De nieuwe versie is vervolgens gepresenteerd en besproken tijdens de informatiebijeenkomst van 19 februari 2015.

5.2 Het Inrichtingsplan

Het Inrichtingsplan (februari 2015), zie bijlage 2 voor een grotere versie

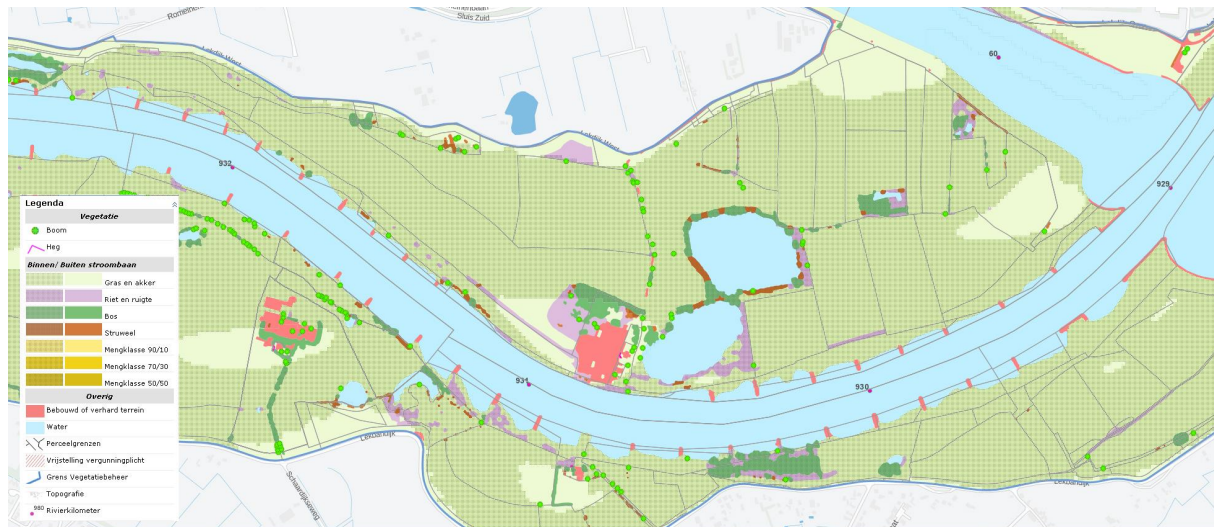
In het Inrichtingsplan (zie bijlage 2 voor een grotere versie) komen elementen van de drie varianten terug. De grote gemeenschappelijke deler is dat het landschap toegankelijker en beter beleefbaar wordt ten opzichte van de huidige situatie. De rivier en haar natuurlijke dynamiek krijgt, m.n. via de geul, meer invloed op de uiterwaard. Hiermee zien we dat de doelstelling voor de herinrichting wordt gerealiseerd (Uitvoeringsplan Bosscherwaarden, versie 22 augustus 2016): *“Het doel van de voorgenomen activiteit is de herontwikkeling van Bosscherwaarden tot toegankelijke en aantrekkelijke natuur middels het bergen van grond en baggerspecie in combinatie met zandwinning. Daarbij wordt zo mogelijk ook ruimte voor de rivier gerealiseerd. De herontwikkeling van het gebied vindt plaats met inachtneming van de wensen van (lokale) overheden op het gebied van natuurontwikkeling.”*

Het gebied blijft relatief weids en open door natuurlijke begrazing. Dit is ook kostentechnisch te verkiezen, aangezien het maaien van een dergelijk groot gebied kostbaar is. In het plan zit een hoogwatervluchtplaats. Dit is nodig bij de beoogde jaarrondbegrazing. Daarnaast is er in de hoger gelegen noordoost hoek van het gebied ruimte voor seizoensbeweiding door agrariërs of andere passende invullingen door omwonenden.

Een andere, eveneens gewenste invulling van de relatief luwe noordoostelijke hoek is ooibos. Dit is de enige plek waar ruimte gemaakt kan worden voor spontaan te ontwikkelen ooibos, omdat het gebied bij overstromingen in de stroomluwte ligt van de kade van het Amsterdam Rijnkanaal. Ooibossen op andere plekken geven kans op het ontstaan van problemen met de doorstroming van het water. In de detailuitsnede is aan deze wens gehoor gegeven en de optie met meer ooibos ingetekend. Overigens wordt er geen bos aangeplant. De vegetatie ontwikkelt zich spontaan. Soorten die gedijen in een dynamisch systeem als riviernatuur zijn prima in staat zelf een geschikt gebied te

koloniseren.

De volgende kaart toont de vegetaties in meer detail (zie bijlage 3 voor een grotere versie).

vegetatiekaart van het gebied (maart 2016), zie bijlage 3 voor een grotere versie

Het grootste deel van het gebied (> 80%) wordt droog grasland. Zo'n 9% wordt water (5% diep en 4% ondiep met waterplanten). Verder: 4% nat grasland, 3% ooibos (of iets meer als wordt gekozen voor de alternatieve optie uit de uitsnede van de inrichtingsschets), 2% zandige en slikkige oevers en nog kleinere oppervlaktes aan verharding en het behoud van bestaand bos.

5.3 Toelichting op het Inrichtingsplan

In deze paragraaf worden verschillende aspecten van het Inrichtingsplan nader toegelicht.

Bewoning en steenfabriek

De toegankelijkheid van de steenfabriek en de bewoning in de uiterwaard via de weg blijft op het huidige niveau. Om te zorgen dat de weg niet vaker overstroomt, ondanks de aan te leggen geul, wordt de toegangsweg enigszins opgehoogd (zie ook 5.4). Om de rust van de huidige bewoners te waarborgen is de directe omgeving aan de oostzijde vrijgehouden van wandelaars. Voor de bewoning in de omgeving, dus achter de dijk, neemt na realisatie de toegankelijkheid van de uiterwaard toe. Er zijn maatregelen denkbaar om te zorgen dat een toename van bezoekers voor de uiterwaard zich niet direct vertaalt naar meer verkeersoverlast voor de bewoners achter de dijk. Voor de consequenties van het plan tijdens de realisatie, waarover door een aantal omwonenden veel zorgen zijn geuit, wordt verwezen naar het Uitvoeringsplan. Voor de beheerafspraken wordt verwezen naar het Beheerplan.

Recreatie

De ontsluiting van het gebied verbetert door het hele gebied openbaar toegankelijk te maken en een aantal onverharde wandelroutes aan te leggen in het begraasde landschap. Door de aanleg van parkeerplaatsen bij de dijk en daarnaast de bestaande parkeerplaatsen bij de steenfabriek te handhaven blijft de recreatieintensiteit relatief laag en blijft de dijk zo rustig mogelijk. De verwachting is dat m.n. omwonenden en mensen uit Wijk van het gebied gebruik zullen maken. Bij de steenfabriek is voorzien in een kleine gelegenheid om iets te drinken. Er wordt nader gekeken

naar de mogelijkheden voor passende evenementen op het steenfabrieksterrein. Dit moet worden uitgewerkt op basis van actuele wensen, met inachtneming van de daarvoor bestaande afspraken. Deze plek is en blijft vanaf de rivier bereikbaar via enkele aanlegplekken. De geul wordt alleen bevaarbaar voor kano's en roeibootjes. Er kunnen plekken worden gecreëerd om te vissen. Een uitzichtpunt op de oostelijke punt maakt het unieke van het gebied goed zichtbaar, met in oostelijke kijkrichting de kruising tussen de Lek en het Amsterdam-Rijnkanaal en kijkend naar het westen de Bosscherwaarden.

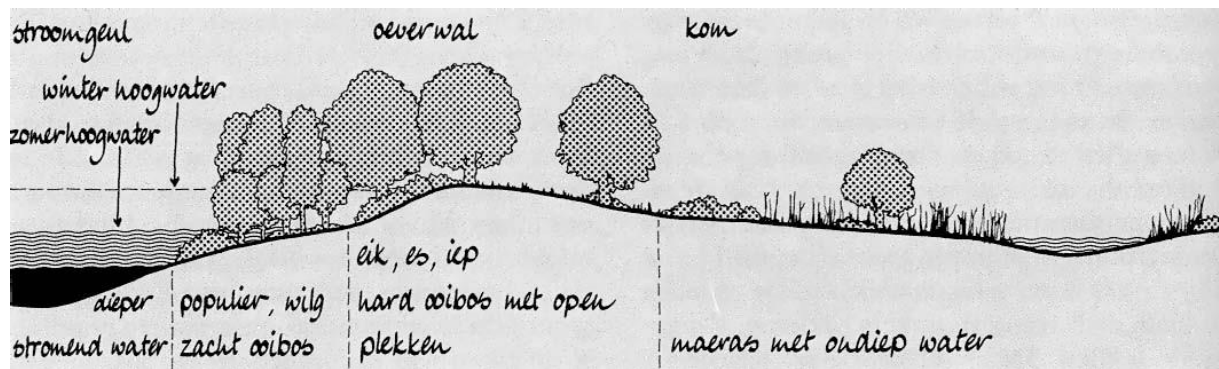
De Blauwe Kamer is door leden uit de klankbordgroep genoemd als referentiegebied voor de inrichting (m.n. struinnatuur) en de intensiteit van het gebruik. Daar moet wel bij worden opgemerkt dat de Bosscherwaarden naar verwachting nog rustiger zullen worden, omdat in de Blauwe Kamer een restaurant ligt.

Referentiebeelden van rustige vormen van recreatie op dijk en in uiterwaard

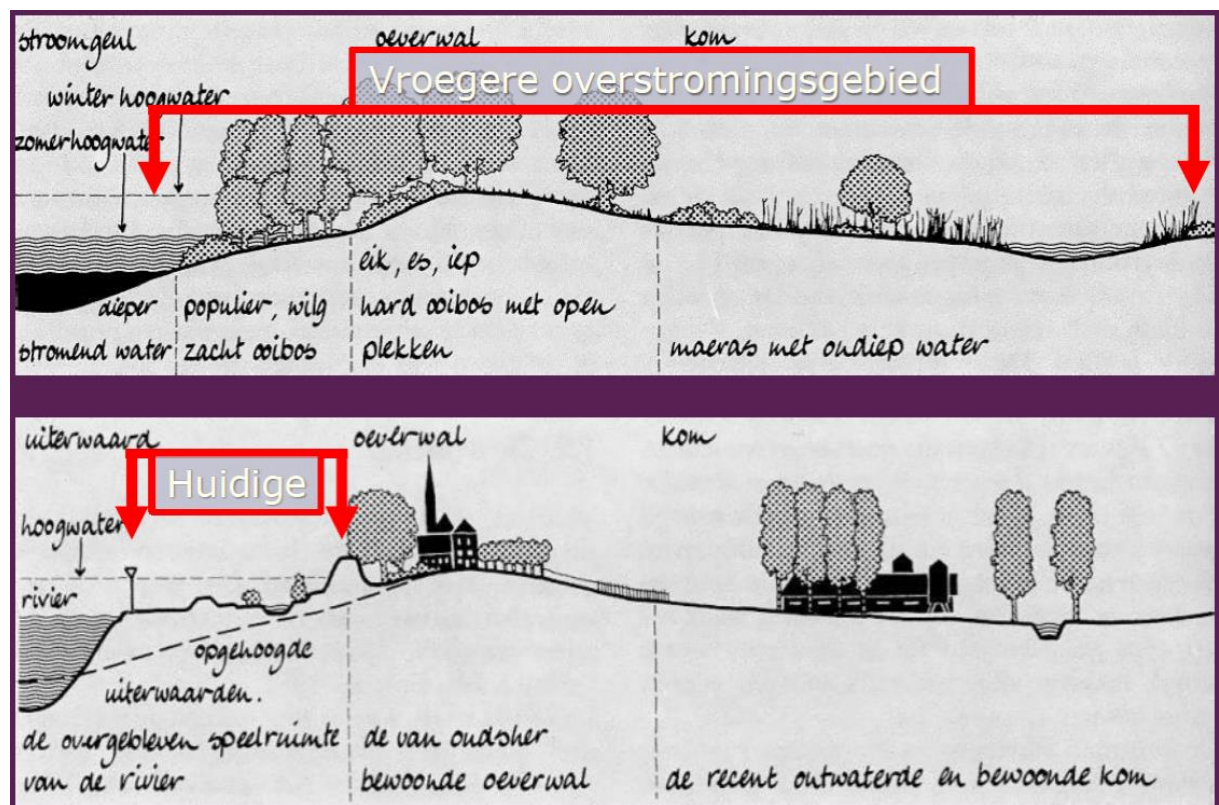
Ecologische waarden van riviernatuur

De ecologische waarde van natuur langs de rivieren is hoog. Laag Nederland is in feite een delta waar natuurlijke processen het landschap hebben gevormd en continu blijven veranderen, ook al is de ruimte daartoe sterk ingeperkt. In een natuurlijke situatie staat op de oever van een rivier zachthout ooibos. Dit type bos wordt gekenmerkt door bomen waarvan de wortels een groot deel van het jaar onder water kunnen staan (zoals wilg en populier). Op de hogere delen, die uitsluitend bij hoogwater onder water staan, groeien tientallen andere boomsoorten zoals eik, es en iep. Dit hardhout ooibos is als gevolg van een hogere begrazingsdruk opener van structuur dan het zachthoutooibos. Schematisch zien natuurlijke uiterwaarden er uit zoals op onderstaande figuur is getekend.

Riviernatuur (Frans Vera, 2015, uit plan Ooievaar 1986)

Achter de hoge gronden liggen zogenaamde kommen met moeras. Deze kommen zijn er nog steeds, maar liggen nu veelal binnendijs, buiten de invloed van de rivier, en zijn bebouwd of in gebruik genomen door de landbouw.

Vroegere en huidige ruimte die de rivier heeft (Frans Vera, 2015)

In natuurlijke (= dynamische) riviernatuur komen allerlei soorten voor die het in het steeds statischer wordende Nederlandse landschap erg moeilijk hebben, of die zelfs zijn verdwenen. Vanaf het moment dat natuurlijke processen weer op meer plekken de ruimte kregen, zo'n 25 jaar geleden, zijn veel soorten terug gekomen. Sommige soorten die waren uitgestorven zijn weer vrij algemeen geworden: bevers breiden nog jaarlijks hun leefgebied uit, de otter is bezig aan een comeback en ook veel soorten vogels doen het weer goed. Allerlei planten die horen langs onze rivieren (o.a. zwarte populier en brede ereprijs) zijn eveneens terug, hun zaden werden meegevoerd met wind of rivier of waren nog aanwezig in de bodem.

Referentiebeelden van ooibos en natuurlijk begraasde delen in natuurlijke uiterwaarden

Ook vanuit Europees oogpunt is de Nederlandse riviernatuur belangrijk. Zeker in West-Europa zijn weinig natuurlijke laaglandrivierbossen (zachthout ooibos en hardhout ooibos) over. Wat er nog aan rivierbos over is zijn kleine oppervlaktes die geïsoleerd liggen en onder druk staan.

Het succesverhaal van de zich herstellende Nederlandse riviernatuur is te zien op <http://maasinbeeld.nl/2/> en <http://rijninbeeld.nl/>. In het recent gepubliceerde Living Planet Report (WNF, 2015) wordt gemeld dat de dierpopulaties van zoet water en moerassen in ons land sinds 1990 met 40 % vooruit zijn gegaan, waarbij de diersoorten profiteerden van verbeterde milieukwaliteit, herstel van moerassen, toename moerasareaal en natuurontwikkeling langs de grote rivieren (pagina 7). In het Nederlandse agrarisch landschap daalde de omvang van de populaties van diersoorten in dezelfde periode met 40% (pagina 38). Zelfs tot voor kort algemene soorten weidevogels (kievit, veldleeuwerik, grutto) en dagvlinders verdwijnen de laatste jaren in snel tempo.

Potentiële ecologische waarden van het gebied

De belangrijkste huidige natuurwaarden worden gevonden rond de plassen (m.n. de zuidelijke plas), het terrein van de steenfabriek en enkele plasjes (zie 1.4). De huidige ecologische waarden van het gebied zullen bij de voorgenomen herinrichting zo goed mogelijk behouden blijven. Voor Bever, IJsvogel en Oeverzwaluw wordt de Bosscherwaarden alleen maar geschikter. Ook vleermuizen zullen er niet op achteruit gaan. Bittervoorns zullen waarschijnlijk profiteren van de geul. De amfibieën vergen speciale aandacht, aangezien Kamsalamander en Poelkikker een ander soort dynamiek nodig hebben dan een aangetakte nevengeul.

De winterdijk is weliswaar geen onderdeel van het project, maar de florawerkgroep heeft hier een

flink aantal bedreigde soorten planten gevonden (mail Henny Olthof, 1 mei 2016): *“Kattendoorn, agrimonie, karwijvakenskervel, aardaker en grasklokje. De winterdijk zoals deze nu is, verdient een goede bescherming in zijn totale lengte.”* Dit signaal is meegenomen in het Beheerplan.

Naast behoud van de huidige natuurwaarden ontstaat ruimte voor veel nieuwe soorten. De afwisseling van ooibos, grasland, moeras en open water biedt kansen aan veel soorten vogels, zoals talloze nieuwe natuur projecten langs de rivieren laten zien (Peters, B & G. Kurstjens, 2008):

“Gemiddeld gesproken zien we in de (nieuwe) natuurgebieden een sterke tot zeer sterke toename van de natuurwaarden sinds de start van natuurontwikkeling. Vooral de toename van soorten die echt aan het riviersysteem gebonden zijn verloopt vaak voorspoedig (stroomdalflora, rivierfonteinkruid, struweel- en ruigtevogels, libellen, sprinkhanen, bruin blauwtje, bever, das). Er is slechts bij een zeer specifieke groep soorten om uiteenlopende redenen sprake van achteruitgang of verdwijnen (akkerflora, weidevogels, argusvlinder, boomkikker en otter).”

Particulier natuurbeheer

In het noordoostelijke deel is ruimte gereserveerd voor particulier natuurbeheer en mogelijk andere passende lokale initiatieven. Deze percelen worden iets hoger gelegd dan de huidige situatie en zijn daardoor in de toekomst droger dan de rest van het gebied. Gedacht wordt aan agrarisch natuurbeheer door beweiding en hooiwinning, afgewisseld met gevarieerde houtsingels in een rechte kavelstructuur. Door het aangepaste gebruik ontstaat ook hier afwisseling in de vegetatie, waarvan insecten profiteren, evenals op de grond broedende vogels. In de singels kunnen holenbroeders zoals steenuil zich vestigen. Zie verder het Beheerplan.

Referentiebeelden van particulier natuurbeheer

5.4 Rivierkundige berekeningen

De rivierkundige effecten van de gefaseerde zandwinning en de voorgestelde eindinrichting zijn in 2016 in kaart gebracht door Arcadis en zijn onderdeel van de MER studie. Dit gebeurt aan de hand van een Rivierkundig beoordelingskader voor ingrepen in de Grote Rivieren, dat door RWS is aangeleverd. Daarbij wordt gekeken naar de effecten bij normaal hoog water en maatgevend hoog water, naar het stroombeeld (stroomsnelheid), de morfologische effecten (erosie en sedimentatie) en naar de effecten voor de scheepvaart (dwarsstroming). De uitkomsten worden nog voorgelegd aan RWS en daarna definitief in de rapportage opgenomen.

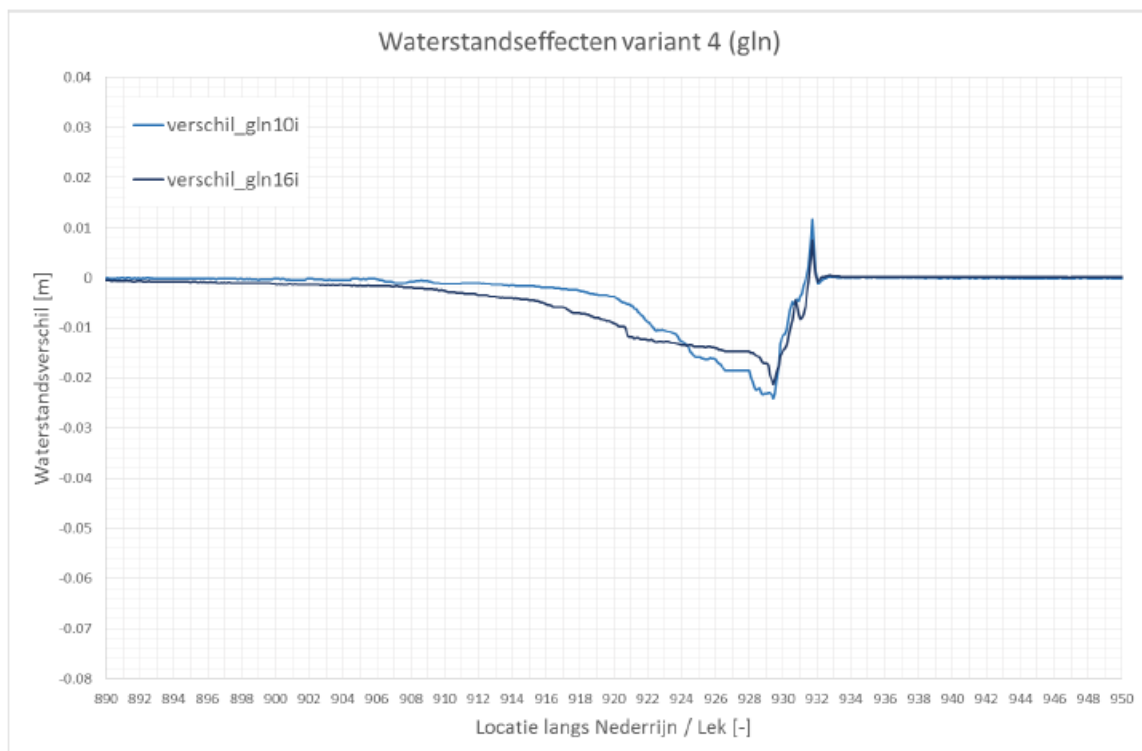
Er zijn diverse uitvoeringsvarianten beschouwd, waaronder variant 4 met een "gladde" vegetatie in de eindinrichting en variant 5 met een "ruwe" vegetatie in de eindinrichting op basis van het Inrichtingsplan.

Eindsituatie

Uit de eerste resultaten blijkt dat de rivierkundige effecten bij de maximale rivierstanden positief zijn, het plan verlaagt deze met 1,52 resp. 1,43 cm bij rkm 929,4 en op de plaats waar de nevengeul weer bij de rivier komt ontstaat een bescheiden verhoging van 0,7 resp. 0,68 cm bij rkm 931,7. Dit nadelige zaagtand-effect kan worden tegengegaan door de toegangsweg naar de steenfabriek enkele decimeters verder te verhogen wat ook gunstig is voor de bereikbaarheid van de steenfabrieksterp.

Situatie bij maximale ontgraving

In de theoretische situatie dat beide plassen tegelijk zijn uitgegraven maar nog niet opgevuld bedraagt de rivierkundige effecten zelfs 5,59 cm, met een kleine verhoging van 1,6 cm bij de plaats waar de nevengeul weer terug in de rivier stroomt. Ook dit effect is met bescheiden aanpassingen tegen te gaan, zoals het verder ophogen van de toegangsweg en/of toestaan van meer begroeiing (ooibos).

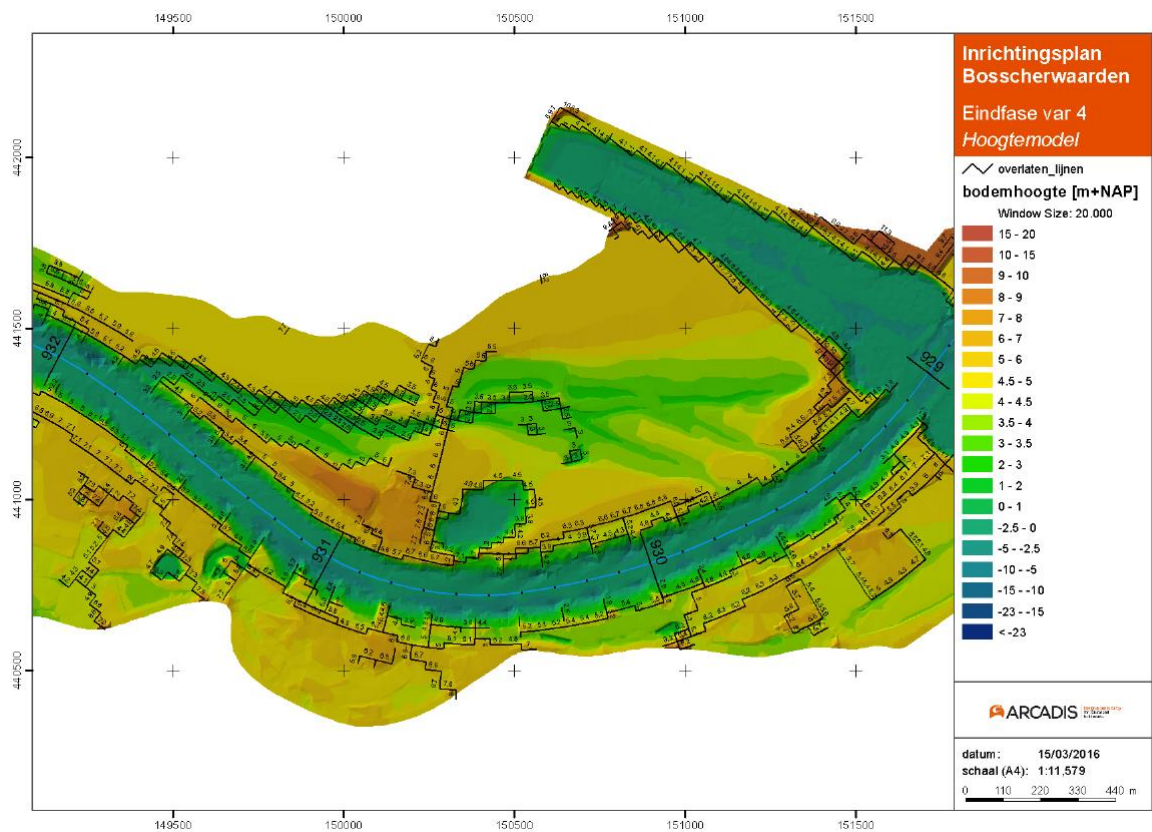
Waterstandseffecten variant 4 (vertikale schaal in meters, horizontaal zijn de rivierkilometers)

Scheepvaartkundige effecten

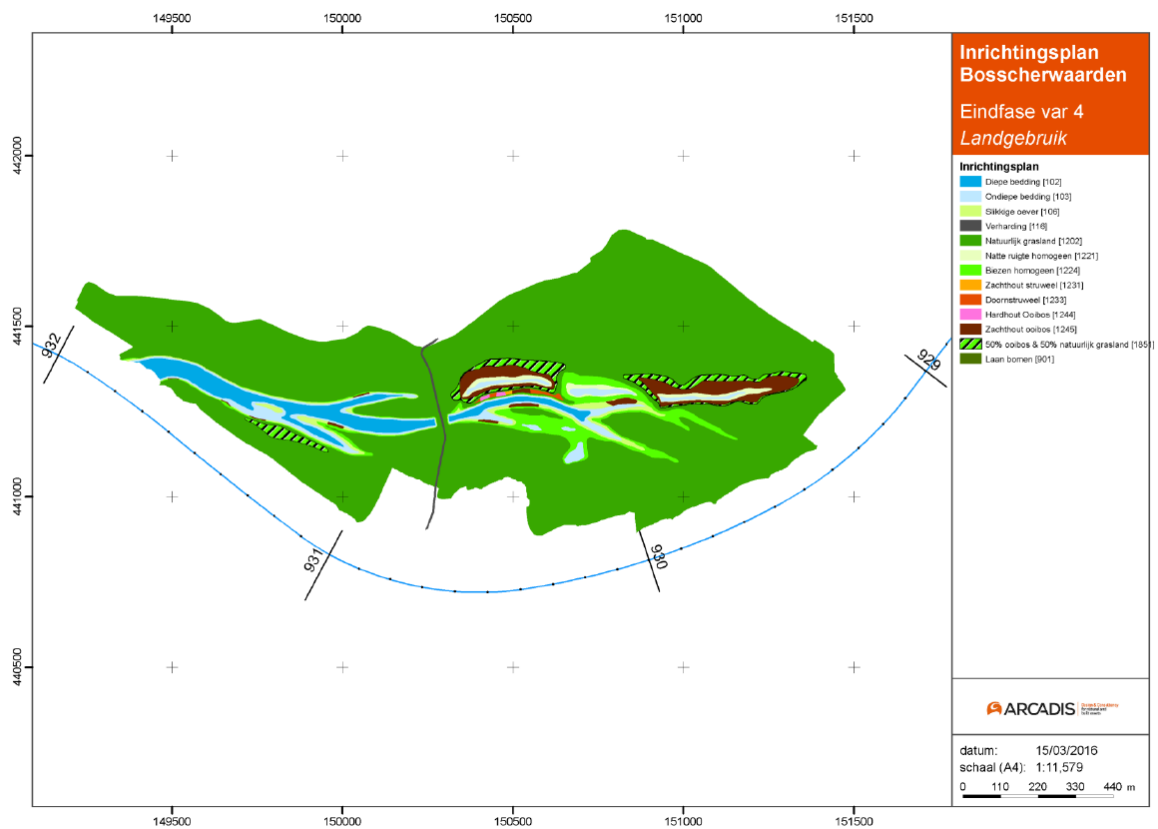
De voorgestelde herinrichting kan effecten hebben op de scheepvaart, vandaar dat dit wordt meegenomen. Belangrijk zijn de dwarsstromingen, als gevolg van de waterbewegingen in de richting van de uiterwaard, en weer terug naar de rivier aan de benedenstroomse kant. De dwarsstroming mag voor de situatie in de Bosscherwaarden niet groter zijn dan 0,15 meter per seconde, berekend is dat dit met het huidige ontwerp voor zowel variant 4 als 5 zo'n 0,17 m/s is; een lichte overschrijding, die met verfijningen van het ontwerp kan worden tegengegaan.

Bodemligging en morfologie

Als gevolg van het initiatief in de Bosscherwaarden neemt de jaarlijkse gemiddelde sedimentatielast in de rivier iets toe, naar 2791 m³ variant 5) over het riviertraject van rkm 929-933. Dit kan met baggeren worden opgelost, en past net binnen het relevante toegestane hindercriterium voor de scheepvaart.

Eindinrichting variant 4, terreinhoogtemodel

Eindfase variant 4, landgebruik met vegetatietypen

6. Verdere proces

Ter onderbouwing van de vergunningen zijn drie documenten opgesteld:

1. Milieueffectrapportage (MER, 2012 en geactualiseerd in 2014/2015 en 2016) voorbereid door Royal HaskoningDHV.
2. Inrichtingsplan (= dit plan plus het voorafgaande proces) door bureau Stroming.
3. Uitvoeringsplan door Arcadis.

Zodra de MER is afgerond wordt het Inrichtingsplan gecompleteerd. Ook wordt dan een globaal Beheerplan opgesteld (Stroming).

Arcadis werkt aan het verkrijgen van de benodigde vergunningen. Zowel de winning als het weer opvullen van de ruimte zijn vergunningsplichtig. Voor de winning zal een vergunning worden aangevraagd in het kader van de Ontgrondingenwet. Bosscherwaarden BV wil de activiteit baggerspeciebergings gaan uitvoeren onder het Besluit Bodemkwaliteit. Daartoe dient een Nota Bodembeheer te worden opgesteld (door Arcadis). Het Uitvoeringsplan beschrijft in meer detail welke vergunningen, ontheffingen, meldingen en aanpassing van het bestemmingsplan nodig zijn.

7. Literatuur

Arcadis, 22 augustus 2016. Gebiedsontwikkeling Bosscherwaarden Uitvoeringsplan. Eindconcept.

Arcadis, augustus 2016. Rivierkundige uitwerking inrichtingsplan Bosscherwaarden, eindconcept, eindredactie W. Klop.

Gedeputeerde Staten van Utrecht, 21 januari 2014. Nota Uitvoering Grondstrategie. Realisatie Akkoord van Utrecht.

Gemeente Wijk bij Duurstede, 2011. Het rivierfront. Wijk bij Duurstede.

Peters, B & G. Kurstjens, 2008. Maas in Beeld: Succesfactoren voor een natuurlijke rivier. Projectgroep Maas in Beeld. Bureau Drift / Kurstjens ecologisch adviesbureau, Berg en Dal / Beek Ubbergen.

Peters, B & G. Kurstjens, 2012 Rijn in Beeld: Succesfactoren voor een natuurlijke rivier. Projectgroep Rijn in Beeld. Bureau Drift / Kurstjens ecologisch adviesbureau, Berg en Dal / Beek Ubbergen.

Provincie Utrecht, 2013. Natuurbeleid 2.0. Utrecht, netwerk van natuur.

Provincie Utrecht, 2015. Natuurbeheerplan 2016.

Provincie Gelderland, 2009, Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit Pannerdensch Kanaal, Nederrijn en Lek tot en met Vianen (door Terra incognita, Stroming, Ferdinand van Hemmen en Alterra).

Royal HaskoningDHV, 2016. Concept Milieueffectrapportage Bosscherwaarden, redactie Rob Speets

Rijkswaterstaat, 2012. Stroombanenatlas. Rijkswaterstaat, Waterdienst, programma Stroomlijn.

Rijkswaterstaat, 2013. Beleidslijn Grote Rivieren.

Sijmons, D., F. Vera, D. De Bruin, W. Overmars, D. Hamhuis, L. van Nieuwenhuizen, 1986, Plan Ooievaar

WNF, 2015. Living Planet Report, Natuur in Nederland. Gepubliceerd in samenwerking met Naturalis Biodiversity Centre, Anemoon, EIS kenniscentrum insecten, RAVON, Sovon vogelonderzoek, Vlinderstichting en Zoogdiervereniging.

Bijlage 1 – Wensen voor de eindinrichting

toegankelijkheid & gebruik
• Het gebied moet beter toegankelijk worden • Toegankelijkheid ook zonder laarzen • Er moet een indeling komen, met een drukkere zone rond de steenfabriek, en een rustigere zone daarbuiten • Er is ruimte voor groei in bezoekersaantallen • Ruiterspaden zijn te kwetsbaar in het gebied • Een verbinding met de Heuvelrug, via de uiterwaarden bij Amerongen • Het gebied moet een regionale functie krijgen • Meer natuur dan recreatie • Recreatie gericht op verbinding met de natuur, niet als verstoring ervan • Combinatie van kleinschalige exploitatie en natuurbeleving • Drukke zoals in de Gravenbol is ongewenst • Het gebied moet minder druk dan de Blauwe Kamer worden • Niet meer bezoekers dan nu • Geen mountainbikers • Geen ruiterspaden • Niet al het verkeer over de toegangsweg naar de Steenfabriek • Als er een nevengeul komt, dan zijn maatregelen tegen jetski's nodig • Geen geparkeerde auto's op de dijk • Parkeervoorzieningen uitsluitend bij de Steenfabriek • Behoud van de rustige woonomstandigheden in de buurt van de uiterwaard
concrete ideeën voor gebruik en recreatie
• Ruiterspaden • Fietspaden • Onverharde wandelpaden • Aanlegplek voor recreatievaart • Toegang tot de Lek voor ongemotoriseerde vaart • Een koppeling met de wandelroute door de Moerbergsewaard • Een fietspad 'om de oost', als mooie toegang de Steenfabriek • Verbetering van de weg naar de Steenfabriek: passeerstroken, afrit, bebording • Steenfabriek als cultuurpunt • Kleinschalige horeca in de Steenfabriek, in combinatie met educatie • Half binnen-half buiten evenementen, vgl. de proeverij in de haven • Kunst & modeshows • Mogelijkheden voor kanovaart • Een natuurroute, in samenwerking met Utrechts Landschap • Ruimte voor natuureducatie • Een natuur observatiehut • Een strandje voor recreanten • Een uitkijkpunt richting Oost, naar de stad

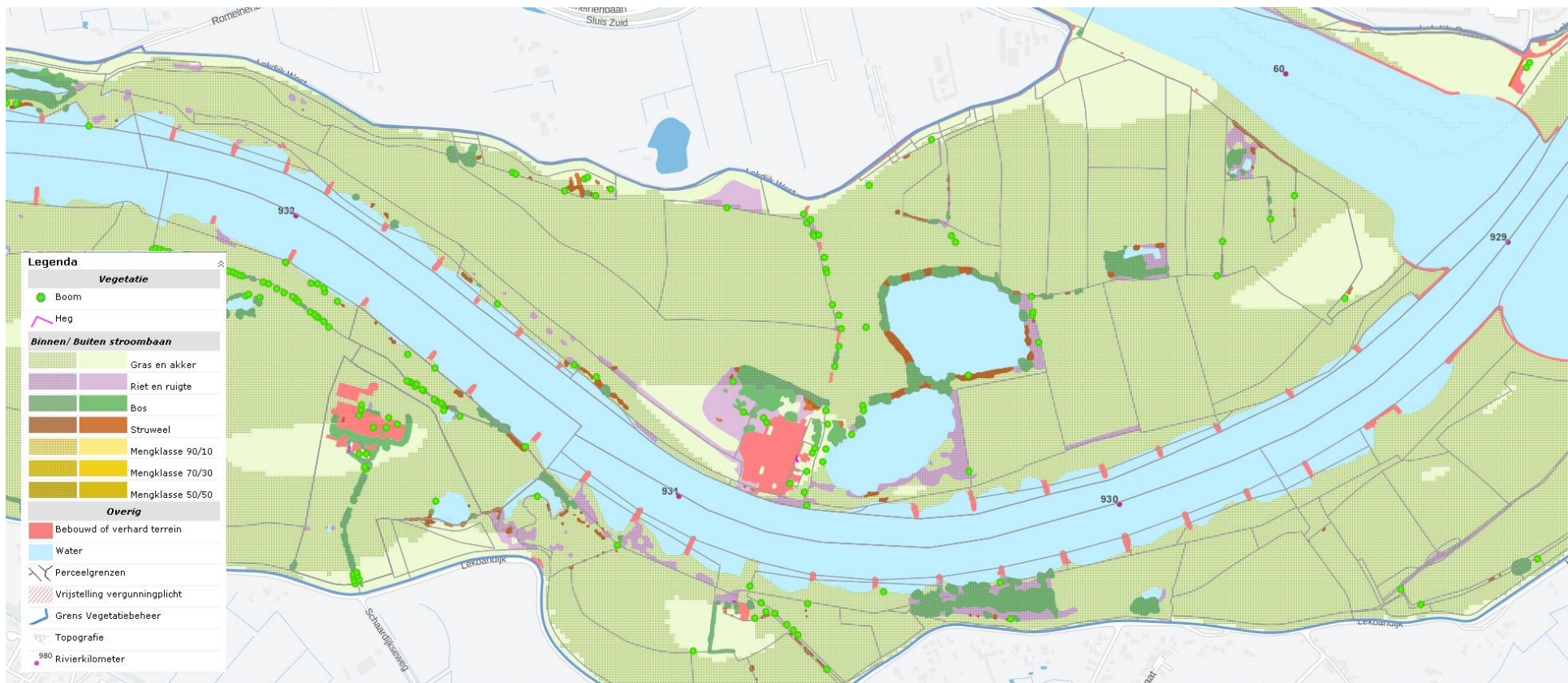
• Een uitkijkpunt over kanaal en Lek; mogelijk met een kunstwerk als markering • Een 'landmark' op de oostpunt, verbonden met de omgeving
hinder, landbouw en veiligheid
• De inrichting van het gebied mag geen extra ganzen aantrekken voor de landbouw aan de overkant van de rivier • De inrichting van het gebied mag geen risico's voor besmetting en vraat met zich mee brengen, bijvoorbeeld door meer meidoorns of zangvogels • Geen strengere normen ten aanzien van gewasbescherming door de status van natuurgebied • Garanties voor waterveiligheid • De beschermingszone langs de dijk moet gerespecteerd worden
natuur en landschap algemeen
• De keuzes voor natuur en landschap moeten bedacht zijn vanuit de rivier in zijn geheel • Het gebied moet open blijven • De privacy van de bewoners moet gegarandeerd worden • Het uitzicht mag niet veranderen • Een integrale inrichting, die niet versnipperd is door agrarisch gebruik, heeft de voorkeur • Het geheel moet het karakter van toegankelijke natuur krijgen • De Millingerwaard en Everdingenwaard zijn goede referentiegebieden • De huidige natuurwaarden moeten behouden blijven • De nieuwe inrichting moet een hogere natuurwaarde krijgen ten opzichte van de huidige situatie • De inrichting moet inspelen op de potenties die het gebied heeft
concrete ideeën voor natuur en landschap
• Ruimte voor bos • Eventueel kan de natuurfunctie mengen met landbouw, bijvoorbeeld voor biologische hooilanden • De bijzondere graslanden moeten behouden blijven, evt. in combinatie met agrarisch beheer • Een stroomafwaarts aangetakte nevengeul • Er moet toegang komen voor dieren, vanaf de rivier • Paaiplekken voor vissen • De bomenrijen moeten behouden blijven • De bestaande putten/meertjes moeten intact blijven • De putten/meertjes moeten schoongemaakt worden, maar de contouren moeten blijven • De putten/meertjes moeten verondiept worden en flauwe oevers krijgen • Het oude landschap moet zichtbaar gemaakt worden • Het is goed om de oude oeverwal visueel terug te brengen • Het verleden van het gebied kan gereconstrueerd worden • Teruggevonden prehistorisch hout kan hergebruikt worden • Indien mogelijk aansluiten bij oude rivierlopen • De duisternis moet behouden blijven
beheer
• Het beheer van het gebied moet voorkomen dat het verwildert

- De duurzaamheid van het beheer is zeer belangrijk
- Geen privaat bezit van het gebied na realisatie; het is onduidelijk wat dat voor het beheer betekent
- Goede beheerafspraken en goed toezicht daarop, zijn onmisbaar
- De inrichting moet robuust zijn, zodat onderhoud en beheer betaalbaar blijven
- Het beheer moet gedaan worden door een professionele organisatie, zoals Het Utrechts Landschap of Staatsbosbeheer
- Schapenbegrazing kan ingezet worden in het beheer
- Beheer door Staatsbosbeheer of Het Utrechts Landschap, kan alleen onder voorwaarde van eigenaarschap, of erfpacht
- Wilde begrazing door paarden of runderen heeft de voorkeur
- Een groot deel van de winterdijk moet in eigendom van het waterschap

Bijlage 2 – Inrichtingsplan

Bijlage 3 – Vegetatiekaart

Colofon

September 2016

Gemaakt in opdracht van Bosscherwaarden BV

Bureau Stroming BV in samenwerking met
Arcadis en Royal HAskoning DHV/Rob Speets
Ecologisch adviseur drs Frans W.M. Vera

Auteurs: Carlein Maka, Arnold van Kreveld, Dirk Oomen, Peter Veldt, Gerard Litjens (eindredactie)

Fotografie: Carlein Maka, Arnold van Kreveld, Dirk Oomen, Gerard Litjens en Alphons van Winden (Stroming).

Inrichtingsschetsen: Petere Veldt (Stroming)

Postbus 31070
CB Nijmegen

www.Bosscherwaarden.nl